

Pastor Aicart

Un escriptor prolífic

Unitat didàctica Secundària i Batxillerat

Francesc Sarrió Bellod

Pròleg	5
1. Presentació	7
2. Context històric de l'autor	9
3. Context cultural: Romanticisme i Renaixença	14
La recepció del romanticisme: La Renaixença.	14
La relació de Pastor Aicart amb la Renaixença	15
La denominació de la llengua	16
4. Joan Baptista Pastor Aicart	18
Biografia	19
Infantesa i joventut	19
Escriptor i metge a Beneixama	20
Anys finals	23
Obra literària	24
Característiques generals com escriptor	24
Poesia	24
Quadern 1r llemosí	25
L'assaig	31
La polèmica amb el naturalisme	32
El teatre	33
Les ambaixades	34
Altres escrits	35
5. Unitat de 4t d'ESO	37
Correspondència curricular	37
Qüestions a partir de la primera part:	38
Treball sobre els textos	39
Text 1	39
Text 2	42
Text 3	43
Text 4	44
Text 5	45
Text 6	46
Text 7	47
6. Unitat de BATXILLERAT	49
Correspondència curricular	49
Propostes d'activitats a partir de la lectura de la primera part:	50
Treball sobre els textos	51
Text 1	51
Text 2	53
Text 3	54
Text 4	55
Text 5	56
Text 6	59
Text 7	61
Text 8	62

© Del text: Francesc Sarrió Bellod

© De l'edició: Institut d'Estudis de les Valls de la Mariola

Amb la col·laboració de la Conselleria de Cultura, Educació, Investigació i Ciència. Generalitat Valenciana

ISBN: 978-84-617-9683-0

Dipòsit legal:

Disseny i maquetació: Regina Rodríguez

Impressió: LLUNAGraphics

Pròleg

L'Institut d'Estudis de les Valls de la Mariola va nàixer l'any 2009.

Té entre els seus objectius:

1. Defensar el patrimoni cultural, històric, artístic i mediambiental dels pobles que conformen el seu àmbit d'actuació.
2. Fomentar i divulgar el seu coneixement mitjançant estudis, investigacions, publicacions, etc.
3. Reforçar el lligam comarcal dels pobles integrants. Per aconseguir aquestes finalitats, ha promogut diferents activitats com l'edició de calendaris temàtics; sopars commemoratius (Estellés, Ovidi Montllor, Roís de Corella); conferències, etc.

L'àmbit d'actuació de l'associació se circumscriu als pobles que formen part de les Valls de Mariola: Biar, La Canyada, el Camp de Mirra, Beneixama, Banyeres de Mariola, Bocairent, Agres i Alfafara. L'Institut defensa el lligam evident que hi ha entre aquests pobles, tant des del punt de vista geogràfic com des de l'històric i lingüístic. L'Institut opina que s'hauria de tindre en compte l'aspiració d'aquests pobles a tindre un futur mancomanat amb altres municipis de l'Alcoià amb criteris d'estalvi i d'optimització de serveis.

Amb la intenció de respondre als tres objectius esmentats més amunt, l'IEVM va sol·licitar la subvenció convocada per la Conselleria de Cultura, Educació, Investigació i Ciència per tal de fer arribar al estudiants de secundària i batxillerat una aproximació al context, a l'obra i al textos de Joan Baptista Pastor Aicart, escriptor important a la comarca de la segona meitat del segle XIX i principis del XX. L'ajuda ha estat dirigida a associacions que fomenten el valencià, com és el nostre cas.

Esperem que aquesta publicació siga la primera i no l'única, i que puguem donar a conèixer la riquesa cultural que hi ha als nostres pobles.

L'Institut d'Estudis de les Valls de la Mariola

1. Presentació

El desembre de 2017 es compliran **cent anys de la mort** de Joan Baptista Pastor Aicart. Va ser un escriptor molt **prolífic**, com hem subtitulat el present llibre, tant **en castellà** com **en valencià**. La seua obra abraça tot tipus de gèneres: **poesia, assaig, teatre, articles de premsa, crítica literària, narrativa curta, etc.** Fins ara la seua figura havia passat quasi desapercebuda dins del moviment de la Renaixença valenciana, tot i ser **l'autor més premiat** al llarg dels territoris de parla catalana entre el final del XIX i el principi del XX. Gràcies a la publicació de l'assaig *Joan B. Pastor Aicart. Més enllà de la poesia* per part de **Josep Martínez Sanchis** dins la col·lecció Literatura oberta de les Publicacions de la Universitat de València (València, 2010), va poder ser conegut dins de **l'àmbit universitari**. Gran part del present treball es nodreix de les seues aportacions i investigacions i li hem d'agrair l'esforç fet durant anys en l'estudi del Poeta Pastor.

Amb la mateixa voluntat de divulgació ens dirigim en aquesta ocasió especialment –però no únicament– als estudiants de secundària dels instituts en forma de unitat didàctica. Hi conté un conjunt de materials que tenen com a centre la vida i l'obra de Pastor Aicart. Hem pensat d'oferir en la primera part informació sobre el context, la vida i l'obra de Pastor en forma de text expositiu; i continuar amb la segona part més didàctica amb l'aproximació a la Renaixença i l'obra de Pastor. Apareixen textos d'índole diversa i una formulació d'activitats adequada per tal que l'alumne pugui dur a terme el seu procés d'aprenentatge. Tant en 4t d'Educació Secundària Obligatoria com en 1r de Batxillerat tenen en el seu currículum l'estudi de la Renaixença. La idea és que l'alumnat, en lloc d'abordar el moviment com un seguit de característiques teòriques i algun text de Teodor Llorent, pugui acostar-se al moviment a partir d'un autor proper i conegut a la zona com era Pastor Aicart i pugui extraure les característiques del moviment amb la lectura dels textos de l'autor de Beneixama. És a dir, fer el trajecte des de la particularitat d'un autor en un context a la generalitat del moviment cultural. Aquest llibre està impulsat per **l'Institut d'Estudis de les Valls de la Mariola**, IEVM, i en forma part de les publicacions escomeses per aquest entitat. L'IEVM pretén donar a conèixer la unitat didàctica directa-

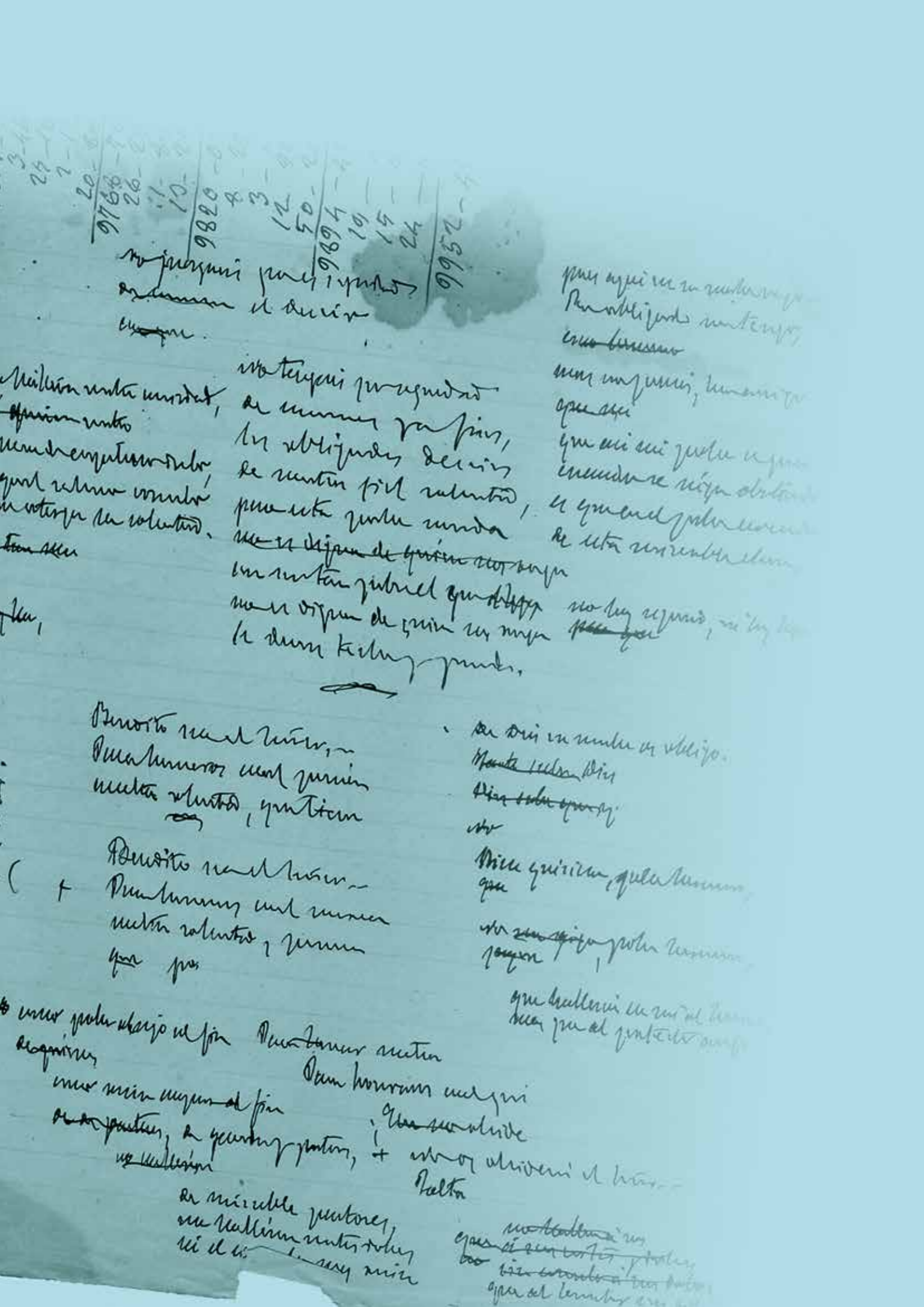

Museu Pastor Aicart, vitrina amb els manuscrits i publicacions.

ment als instituts de secundària de Biar, Banyeres de Mariola i Bocairent, tres de les localitats que formen part de l'àmbit de l'IEVM, i, per descomptat, al poble on va néixer i residir gran part de la seua vida Joan Baptista Pastor Aicart, Beneixama.

La unitat també s'emmarca dins les activitats programades per l'Ajuntament de Beneixama amb motiu de la commemoració del **centé aniversari de la mort del poeta**. Aquesta corporació, i en concret la regidoria de Cultura, ha donat suport en tot moment al present treball. Així mateix ha posat en marxa la pàgina web dedicada a l'autor anomenada *pastoraicart.org*, on aniran deixant-se tots allò relacionat amb la seua vida i l'obra. També és l'Ajuntament qui allotja a la Plaça el Museu dedicat al Poeta Pastor. Allí s'ha ajuntat mobiliari de sa casa, objectes personals i decoratius, un bon grapat de premis, manuscrits, obra editada, etc. Paga la pena visitar el Museu i conèixer de primera mà algunes de les informacions que més avant donarem a conèixer. Allí està la Flor Natural dels Jocs Florals, el Diploma rebut de Lo Rat Penat, les ulleres de lectura, un exemplar de *La novela moderna*, etc.

Per últim, volem agrair la col·laboració en les imatges que apareixen al llibre a: Josep Martínez Sanchis, Josep J. Puig, Arxiu privat de Rafael Pastor, a l'Arxiu del Museu Pastor Aicart de l'Ajuntament de Beneixama.

2. Context històric de l'autor

A **mitjan segle XIX** la situació política durant el regnat d'Isabel II era de molta tensió i de segur que Pastor Aicart, molt jove en aquell aleshores, la degué viure amb intensitat a València durant la seva època d'estudiant. Es patia una intensa **crisi econòmica** durant tota la dècada dels seixanta fins al punt que les **protestes socials** van créixer i el govern va respondre prohibint les manifestacions o tancant diaris. L'economia no anava bé i la població en general sofria molt, passava fam, en definitiva. El creixement que havia caracteritzat l'economia des de 1840 es va trencar a **mitjan dècada de 1860** com a conseqüència de la crisi internacional monetària i financera. Al nostre país va suposar la paralització de l'activitat productiva i l'augment del nombre de desocupats i de la misèria. Molts jornalers es van unir a les partides revolucionàries que operaven a la nostra comarca, especialment la de Francesc Samper, conegut com *Palloc*. El 1869 hi va haver una revolta de signe republicà, els més radicals van intentar ocupar els pobles de l'Alcoià i el Comtat; així *Palloc* i la seua partida van ocupar Beneixama, Banyeres i Onil el 13 d'octubre. *Tomaset* i els seus van entrar a Alcoi. Van constituir una junta revolucionària.

L'octubre de 1869, una revolució dins la revolució va esclatar a València i la ciutat va ser presa pels milicians republicans, sobretot al districte del mercat. El govern central va enviar l'exèrcit per a sufocar la rebel·lió. La lluita va durar huit dies i va acabar amb uns setanta republicans morts. Segurament Pastor Aicart directament o indirectament va viure aquestos successos. Encara durant 1870 Pastor es manifestava obertament **a favor de la república**. Però un any després, ja no. El que va veure i viure durant aquestos mesos -probablement una situació inestable que va acabar amb un altre rei, més la incompatibilitat amb les profundes conviccions religioses- el farien canviar d'opció ideològica; com afirma Josep Martínez Sanchis, "finalment va triomfar la religió per damunt de la política". I tal vegada, la religió va anar a poc a poc orientant una determinada **opció política cada vegada més conservadora**.

El general Prim va veure com única eixida la imposició d'un nou rei, Amadeu I, de la casa de Savoia, que va governar amb el suport militar des del 1871 fins al 1873, any en què va morir el general i el

1949, Commemoració del centenari del naixement de Pastor a la casa on va viure des de 1887

Casa dels Pastor, amb la placa commemorativa del pare en el primer pis i la placa al fill Juan en la planta baixa

2. Context històric de l'autor

monarca va decidir abdicar. El breu període de la **Primera República** va servir perquè el polític conservador Cánovas del Castillo acabara de concentrar en un sol partit diferents partits dispersos, que eren representatius de diversos sectors socials, com ara les forces conservadores monàrquiques, l'aristocràcia, la noblesa terratinent i la burgesia. Així, al voltant de Cánovas es van agrupar la Unió Liberal de Silvela, el Partit Alfonsí i la catòlica Unió Liberal de Pidal.

No s'hi integraren, però, els sectors carlins. Aquest gran partit, anomenat primer Partit Liberal-Conservador, que va acabar reduint el seu nom a Partit Conservador, va ser decisiu per al procés de la **restauració de la monarquia** que s'esdevingué després del fracàs de la Primera República. La Restauració s'inicia, segons els historiadors, el **desembre del 1874** i acaba l'abril del 1931. En aquests anys es poden diferenciar **tres etapes** de diversa duració cadascuna.

La primera etapa (1874-1876) és d'**inici i consolidació**. El gener del 1874 el general Pavía propiciava un colp d'estat que posava fi a la Primera República, i en desembre del mateix any el general Martínez Campos, amb el pronunciament de Sagunt, va possibilitar la Restauració de la monarquia. Quaranta-huit hores més tard del que es coneix amb el nom de la *Saguntada* es va proclamar el ministeri-regència presidit per Cánovas, que va aconseguir el reconeixement total i l'acceptació de la monarquia amb la proclamació de la Constitució del 1876. Durant aquests anys el Partit Conservador va organitzar la política de la Restauració. Va consolidar la monarquia i va fer una reorganització institucional de l'Estat.

La segona etapa (1876-1898) va esdevenir un **període més estable** des del punt de vista polític. Es va establir el torn de partits en el poder, i el Congrés i el Senat van quedar en mans de l'alta burgesia. Amb la Constitució del 1876 es recuperen llibertats però

2. Context històric de l'autor

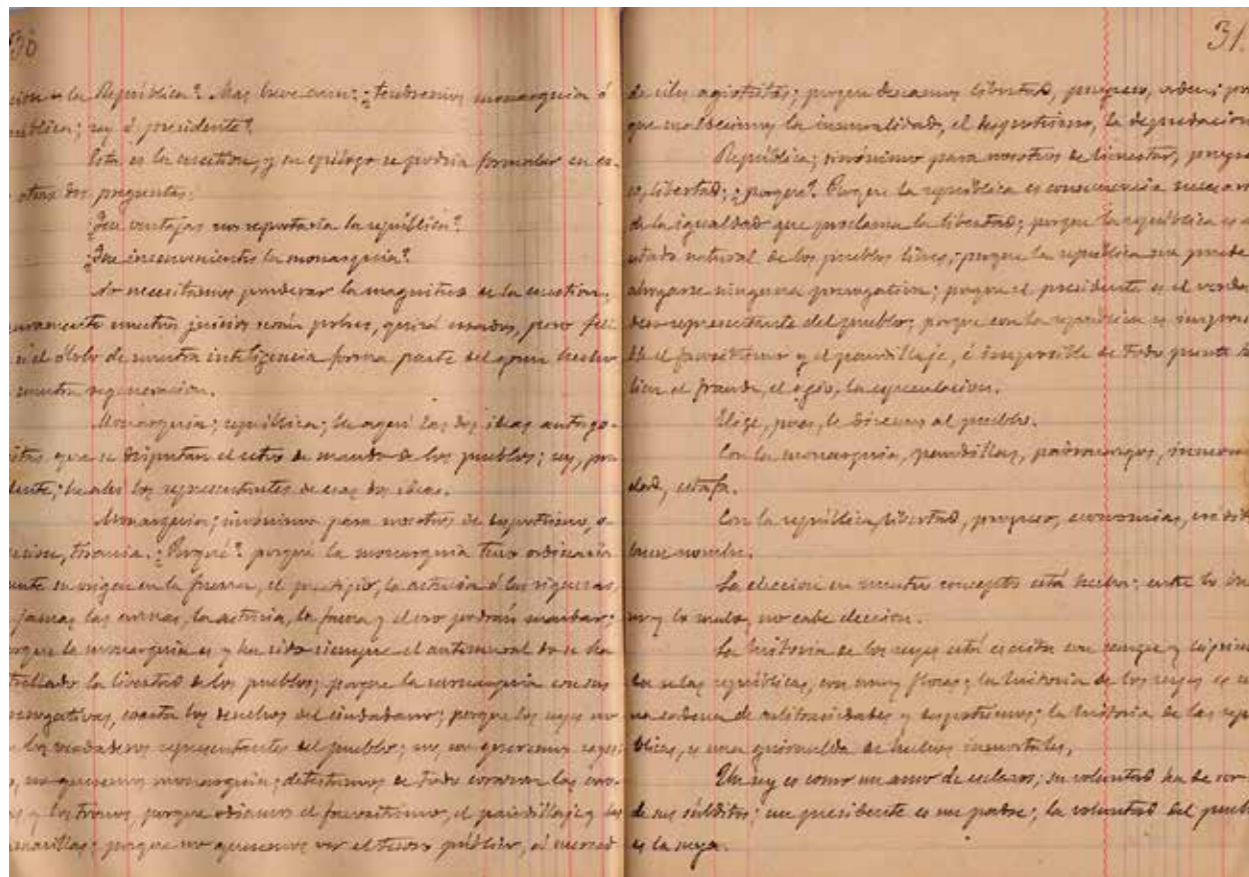
amb restriccions. Les noves publicacions estaven sotmeses a l'autorització del Govern. La Guàrdia Civil va adquirir un poder extraordinari com a vigilants de l'ordre. S'intentà posar ordre en el deute públic organitzant els pressuposts i augmentant la pressió fiscal. La política exterior va ser restrictiva i sense compromisos. Però la política canovista beneficiava més les classes acomodades que les grans masses de proletariat, i tota la política del Partit Conservador no va impedir que la societat continuara bandejada per crisis econòmiques derivades de la crisi colonial que durà trenta anys (1868-1898) i per la pressió fiscal per a sanejar l'economia de l'Estat.

La tercera i última etapa, que va començar l'any 1898 amb la pèrdua de les colònies, es va deteriorar molt més amb el plantejament del neocolonialisme africà del 1909 i va suposar l'inici de la **crisi del sistema** que va culminar primer amb la Dictadura de **Primo de Rivera** del 1923, i després amb la Segona República, iniciada el 1931.

A **València**, però, les coses des del punt de vista polític no foren diferents a la resta de l'Estat. En les nostres terres **l'estabilitat restauracionista** s'inicia a Sagunt i es consolida amb la Constitució del 1876 i **l'alternança de poders controlada pel caciquisme local** que anava enquadrant-se fins a tindre una sòlida estructura piramidal que arribava, ocasionalment, fins a la mateixa cort. Pel que fa al terreny econòmic, s'ha de destacar que la burgesia valenciana, en els anys precedents a la Restauració, no respon al repte de la industrialització i es llança al món de les finances o a l'increment del patrimoni agrícola comprant terres provinents del procés de desamortització. D'aquesta manera, els productes del camp com la seda, el cànem i l'arròs, primerament, i després la taronja, esdevenen la base de la nostra economia. Una economia amb uns interessos que fluctuen per l'augment de producció de la taronja en el sentit contrari als interessos agrícoles que es defenien des de Madrid. La seda, el cànem i l'arròs necessitaven una política proteccionista mentre que els cítrics, en expansió, es valoraven des del punt de vista del lliurecanvisme. És així com, amb el desenvolupament del conreu de la taronja, la nostra conjuntura econòmica va canviar **del proteccionisme al lliurecanvisme**, dependent de les cotitzacions dels mercats i de

la competència, quan la resta d'Espanya i d'Europa tornava al proteccionisme. Així, la burgesia agrària es va sostenir primer en la monarquia isabelina i després en la Restauració borbònica propiciada per Cánovas i el Partit Conservador que tindrà a València grans valedors entre el patriarcat local i contribuí notablement a la Restauració i al manteniment del sistema.

En l'àmbit més estrictament **comarcal, des de 1860** assistim a una **nova fase del procés industrialitzador**, en el qual la indústria paperera coneixerà els seus millors moments i la tèxtil iniciarà –amb la substitució del fus manual pel mecànic– la definitiva centralització fabril del sector, que culminarà amb la introducció massiva de **telers mecànics** a finals del XIX i principis del XX. Aquest canvi comportarà una sèrie de **protestes** davant el nou sistema (per exemple, la destrucció de màquines i més tard les vagues obreres) i la sobreexplotació de la mà d'obra. Entre 1857 i 1877, la comarca **va guanyar uns deu mil habitants**, a pesar de les epidèmies de còlera, gràcies especialment a l'impuls de la indústria a Alcoi. A partir de 1877, a causa d'una recessió industrial i del còlera, va baixar un poc la població, excepte a localitats com Banyeres de Mariola, Beneixama o el Campet, que van augmentar lleugerament. En algunes poblacions com Biar o altres de la Foia de Castalla, es produïa una migració estacional: alguns es dirigien a Algèria per a feines agrícoles; altres a segar (a l'Aragó i Castella) o a fer teula (els castellers) o al gelat.

Manuscrit de "La Elección" article a favor de la República

3. Context cultural: Romanticisme i Renaixença

L'estètica neoclàssica predecessora en el temps a l'arribada del romanticisme no havia tingut una gran acollida entre els nostres intel·lectuals, la qual cosa va propiciar la recepció i la consolidació de les idees que el nou moviment proposava.

La **recepció del romanticisme** en el nostre àmbit lingüístic es produïx per **diverses vies**. Per una banda, València comptava amb una consolidada **infraestructura editorial**; per l'altra, a Alacant hi havia la residència d'una important **colònia d'estrangers**, alemanys i anglesos principalment, i a més, les dos ciutats tenien **port**, la qual cosa facilitava la incorporació de les noves tendències culturals i ideològiques que s'expandien per Europa. També cal tindre en compte que amb l'arribada de la Restauració molts liberals valencians hagueren d'exiliar-se i el seu destí va ser principalment França.

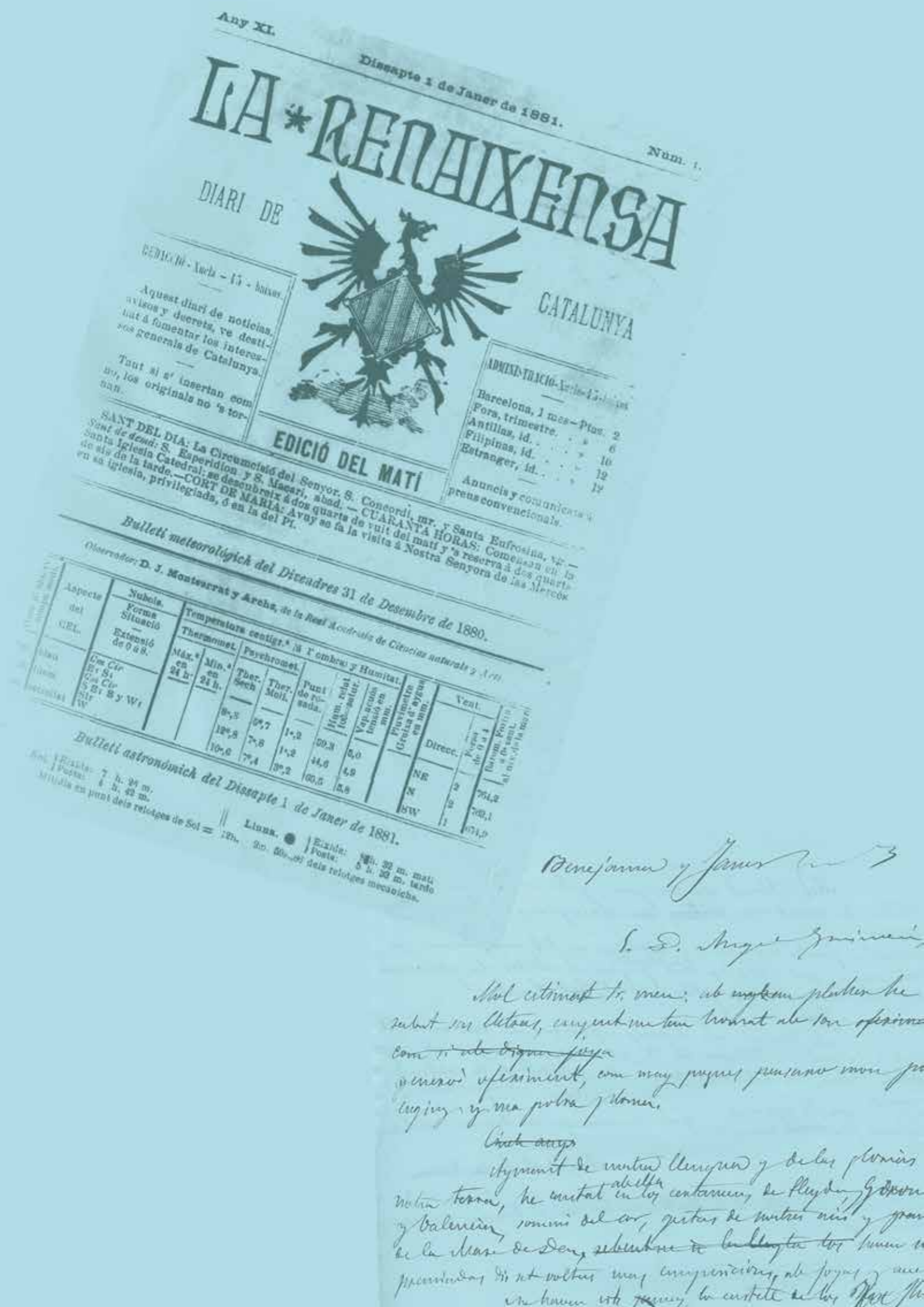
El romanticisme naix a Alemanya a finals del segle XVIII, i s'estén per tot Europa al llarg del segle XIX amb matisos i adaptacions a les realitats polítiques i culturals de diverses zones i països. Així, el romanticisme a França prendrà uns trets propis i, juntament amb Alemanya, irradiarà les dos visions filosòfiques i culturals que influïran en els nostres intel·lectuals. El **romanticisme alemany** va nàixer amb una **actitud més reformista**, mentre que els intel·lectuals **francesos** van evolucionar des d'uns postulats conservadors cap a posicions més revolucionàries i liberals.

El romanticisme va intentar renovar el pensament intel·lectual i les seues manifestacions literàries i artístiques. A **Anglaterra** el romanticisme va estar influït per la revolució obrera. Així, els personatges marginals, la classe obrera i la misèria que envoltava les àrees industrials eren els escenaris i els protagonistes de la plasmació artística i literària. Els autors més importants van ser Lord Byron, que es va manifestar en contra de tota convenció social, i Walter Scott, creador de la novel·la històrica i de l'ideari polític conservador. A França el moviment romàntic el trobem en mans de l'aristocràcia conservadora, partidària de la monarquia, però també triomfaran autors com Victor Hugo o Alexandre Dumas, de tendència anticlerical i antimonàrquica i compromesos amb la denúncia social.

En resum, en l'Europa del segle XIX trobem **tres focus d'irradiació** de les idees romàntiques que arriben a les nostres terres, però que s'agrupen en dos maneres diferents d'entendre-les. Per una banda, tenim **la visió conservadora, aristocràtica i creient**, que va afavorir la recuperació de la història de les cultures europees minoritzades. El seu principal teòric va ser Herder, i els seguidors del corrent, Walter Scott, Manzoni i Chateaubriand. Per l'altra banda, trobem una **tendència més escèptica, democràtica i revolucionària**, coneguda com a romanticisme liberal, que contribuï a assentar la ideologia de l'Estat liberal burgès, representada per Victor Hugo, Gauthier i Alexandre Dumas.

Museu Pastor, amb el mobiliari originari de la casa i guardons rebuts

3. Context cultural: Romanticisme i Renaixença

La recepció del romanticisme: La Renaixença

Entre 1800 i 1833 hi va haver una eclosió de publicacions d'autors romàntics com Chateaubriand, Lord Byron o Walter Scott. Aquesta tasca la van dur a terme editors destacats, coneguts a tot l'Estat, com Bergues i Piferrer a Barcelona, i Josep Orga, Salvador Faulí i Marià de Cabrerizo a València. Així, Marià de Cabrerizo inicià el 1818 la *Colecció de Novelas* i donà difusió a autors com Cadalso, Goethe o Madame Staël.

També trobem, fruit del desenvolupament de la impremta, manifestacions romàntiques en la premsa de l'època que gaudia d'una bona vitalitat, el *Diario de Barcelona*, *El Europeo* i el valencià *El Mole*. Entre 1823 i 1824 hi haurà continuades publicacions des de les quals es difonen l'estètica i el pensament romàntics de la mà d'autors com Walter Scott, que serà un espill per a diversos autors catalans, i **Chateaubriand**, més admirat pels valencians.

En 1833 hi ha dos fites importants que marquen la difusió i la consolidació del romanticisme. Per una banda, Bonaventura Carles **Aribau** publica en *El Vapor* la poesia «La Pàtria», poema romàntic en què s'identifica la pàtria i la llengua que s'hi parla. Per l'altra banda, aquest mateix any els **exiliats liberals a París**, coneixedors de primera mà de l'ideal romàntic, **retornen i estenen el romanticisme francès de caràcter progressista**.

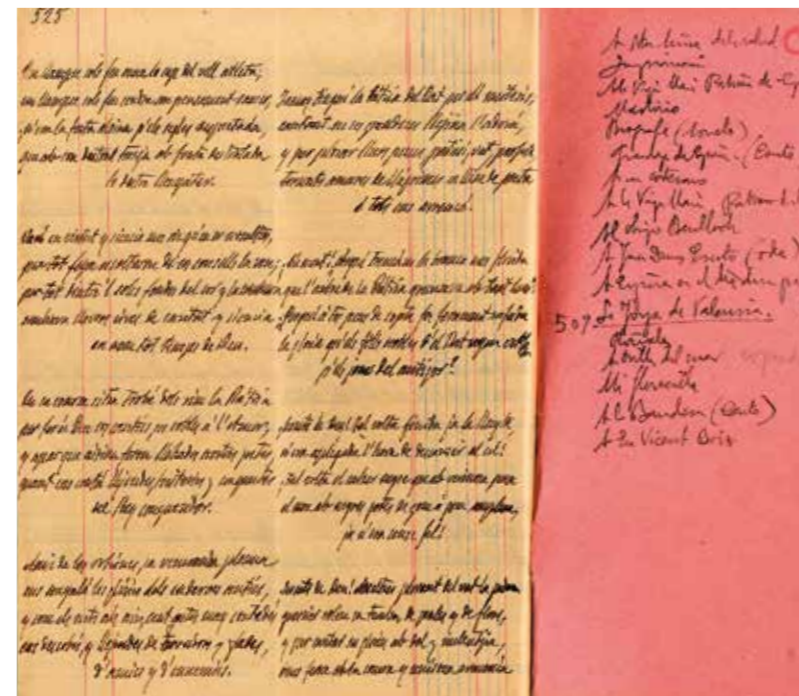
A més, apareixen noves publicacions com el *Diario Mercantil de Valencia*, *El Vapor*, *El Propagador*, etc., s'editen traduccions de Victor Hugo i d'Alexandre Dumas i es consolida l'èxit de Walter Scott a Catalunya i a Mallorca. Així, introduït el vessant liberal del romanticisme pels exiliats retornats, coexisteixen les dos tendències. A Catalunya triomfa el vessant conservador representat per Rubió i Ors que, amb *Lo Gaiter del Llobregat* (1841), és considerat el pare de la Renaixença, mentre que el romanticisme de caire liberal va estar representat per Víctor Balaguer.

A València, tot i la gran acceptació i difusió de Chateaubriand, en el **primer període** els romàntics van ser clarament **liberals**. Noms com Vicent Boix, Josep M. Bonilla, Pasqual Pérez i l'escolapi Joan Arolas van estar vinculats a publicacions com *El Liceo Valenciano*, *El Cisne*, *Diario de Valencia*, *Diario*

Mercantil de Valencia i van influir de manera decisiva en les noves generacions que consolidarien la Renaixença a través de l'Escola Pia i l'Acadèmia Apol·lo.

Vicent Boix va influir probablement com **exemple a seguir per al jove estudiant Pastor Aicart**. Era un erudit historiador; va publicar *Historia de la ciudad y Reino de Valencia* (1845), i va gaudir d'un gran prestigi, cosa que el va portar a ser nomenat cronista de la ciutat de València. També va escriure novel·les històriques i llegendes en castellà. Destacava constantment en els seus escrits la personalitat valenciana amb la defensa de la història i de les tradicions. A més, va ser amic personal de Víctor Balaguer, personatge cabdal del romanticisme català liberal. Va escriure poesia en valencià, però l'obra en prosa és gairebé tota en castellà, com farà el seu deixeble Pastor Aicart. També aquest mateix va establir molts contactes amb escriptors i institucions culturals catalanes.

Ara bé, el romanticisme que admirava Pastor Aicart era el que propiciava una **mirada cap al passat, cercant ideals patriòtics i nacionals**. És un romanticisme enyoradís, catòlic i monàrquic, de reacció contra

Full d'un quadern amb el poema dedicat a Vicent Boix

3. Context cultural: Romanticisme i Renaixença

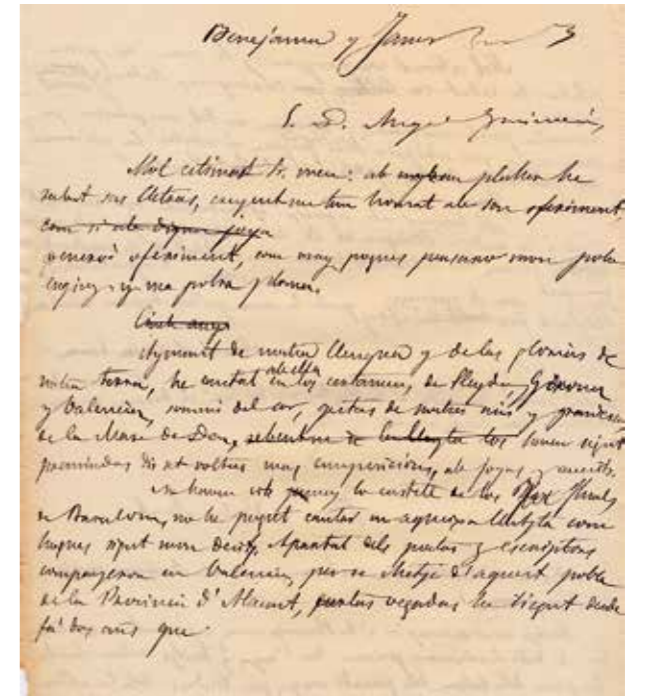
el món que confia en el progrés dels il·lustrats. Com que era **antirracionalista**, buscava el refugi en un món d'ensomni, en el **passat idealitzat**, de caràcter **medievalista**.

La relació de Pastor Aicart amb la Renaixença

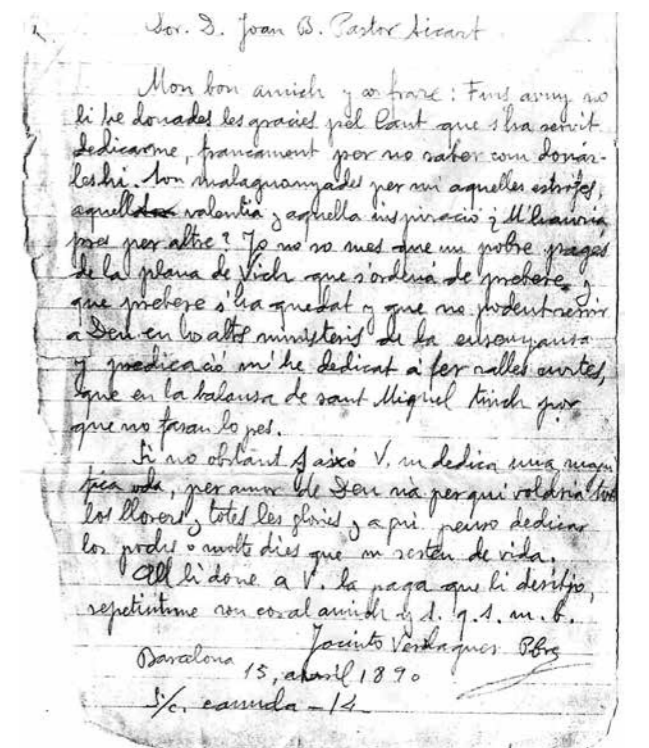
L'any 1872 va ser editat per Constantí Llobart un recull de poemes anomenat *Niu d'abelles. Epigrames llemosins*. Vicent W. Querol va traure a la llum les *Rimes catalanes* l'any 1877; Llorente va publicar *Llibret de versos* l'any 1885. Totes aquestes obres són posteriors a quan Pastor Aicart decideix escriure en valencià. Possiblement havia llegit alguns poemes solts publicats a *Las Provincias* o tot el que li arribava de Catalunya, especialment de Jacint Verdaguer. Per tant, la iniciativa d'escriure en la seua llengua té molt de mèrit, tot i que l'ambient que es respirava a València i la influència de Vicent Boix que hem comentat abans ajudaren en aquest sentit.

Pastor Aicart, des de Beneixama estant, es va presentar als **certàmens poètics valencians i també catalans** (Lleida, Girona, Barcelona). També ho feien altres autors coetanis, com ara Teodor Llorente. Al mateix temps va mantenir **contactes epistolars** amb els principals escriptors renaixencistes, per exemple amb Llorente, Jacint Verdaguer i Àngel Guimerà. Constantí **Llobart** inclou Pastor en el l'estudi *Los fills de la morta-viva*, on fa un repàs biogràfic de l'autor i esmenta els nombrosos premis rebuts, els quals són tants que si volguera els podria recollir en un "voluminós llibre".

Els poemes de Pastor en valencià van aparèixer publicats en *Las Provincias*, en el *Calendari Llemosí*, en la revista de l'Ateneu Científico-Literari de València i en la revista catalana *La Renaixença*. La participació en aquesta darrera va fer que Pastor Aicart establira contacte amb el seu director, Àngel **Guimerà**, i li enviara una carta on li manifestava "la germanor dels fills de les barres i dels nets del Rat-Penat", així com la seua "reconeguda afició á l'antiga llengua de V. he sentit guspirejar amb la més ardent flama los sentiments de ma terra. Soldat d'aquesta nova crehuada lluitaré com els primers qu'em donam...". En la revista és anomenat en unes 20 ocasions, tan sols el superen Llobart i Llorente.

Carta de Pastor dirigida a Àngel Guimerà

Carta de Jacint Verdaguer a Pastor Aicart (no autògrafa)

3. Context cultural: Romanticisme i Renaixença

En un dels poemes que dedica a **Verdaguer**, Pastor Aicart escriu: “Ta parla, que es la meua, n’és música divina”. El poeta català li va enviar una carta el 1880 agraint-li el poema dedicat, que es conserva a l’Arxiu del poeta de Beneixama.

El fet que a Pastor no li agradara massa participar en actes socials vinculats a la literatura, nugat al seu poble per l’ofici de metge o per **una humilitat natural**, degué fer que no fóra tan conegut en determinats àmbits i que no haja sigut massa tingut en compte en estudis posteriors, tret d’algunes antologies i l’esment en algun assaig. A banda d’això, cal considerar que gran part de la seua **obra està inèdita** i guardada a l’Arxiu Poeta Pastor. Si haguera pogut publicar una desena part del que va escriure, de segur que hui figuraria entre els escriptors més prolífics i destacats de la seua època, perquè és difícil trobar una personalitat que haja produït tanta literatura i en tan diversos gèneres. Pastor Aicart escriu com un home del seu temps, de tarannà romàntic i molt idealista, de caràcter conservador i catòlic. No pot ni ha de ser valorat des d’un altre punt de vista que no siga aquest. Per tot això, el fet que decidira escriure en valencià és meritori perquè aportava la seua ploma a la causa renaixencista i a posar la seua llengua en un lloc merescut. Estava convençut del passat gloriós del poble valencià, de la història comuna medieval, i més encara, de la necessitat de reivindicar-la i si era possible, retornar-la.

És clar que Pastor Aicart va viure un **moment històric a València a partir de 1868** que –unit a la seua joventut– l’impulsaria a una ideologia en favor de la República i quasi al mateix temps a escriure en una llengua de gran prestigi feia segles però en decadència en aquell aleshores. També és cert que en poc temps va abandonar l’ideal republicà, però l’ús del valencià el mantindrà fins als darrers dies. En aquells anys posteriors, la burgesia valenciana –tal com afirma Vicent Simbor– ja havia assumit com a classe el canvi lingüístic al castellà i, a més, se sentia plenament inserida dins Espanya i el projecte de la Restauració. Escriure en valencià –i guanyar premis i fama– és, per tant, un **signe d’amor a la seua terra i a la llengua** del poble. Però ho és d’una forma valenta, a contracorrent, **reivindicativa en alguns poemes**, crítica amb els que han cedit o abandonat el

sentiment de poble o nació, perquè el més còmode per a ell, formant part d’una determinada classe o ideologia, hauria estat abandonar el valencià. No ho va fer mai.

Flor natural dels Jocs Florals de 1895

3. Context cultural: Romanticisme i Renaixença

La denominació de la llengua

Tots els escriptors de la Renaixença anomenaven “llemosí” a la llengua catalana en què escrivien. Així, Pastor titula el seu quadern de 1870 “1r Quadern Llemosí”, més tard guanya els Jocs Florals de València amb el poema *L’arpa llemosina*. És un terme que estrictament fa referència a l’antiga llengua parlada a la ciutat francesa de Llemotges; després, per extensió, també a als territoris provençals on es parlava occità, llengua de la qual era una variant dialectal. Com que Aribau usa el terme per a referir-se a la llengua en *l’Oda a la Pàtria* de 1830, el terme **es difon ràpidament per a referir-se en general al català antic**, que s’apartava de la llengua parlada, i per ser **una denominació unitària per a catalans, valencians i mallorquins**. Per a Llorent i Llorente era un terme que servia per a evitar emprar el nom de català quan es referien a la llengua comuna. En tot cas, no tenien dubtes de la unitat de la llengua, igual que Pastor Aicart quan es cartreja amb Àngel Guimerà o li dedica un poema a Jacint Verdaguer en el qual manifesta: “ta parla que és la meua”.

La polèmica sobre el nom va ser resolta per Antoni M. Alcover quan va establir que llemosí és una **variant de la llengua d’oc** (occità) i que la nostra llengua no prové del llemosí. A partir de principis del segle XX la denominació va entrar en desús i fins i tot el mateix Pastor Aicart va compondre un poema el 1916 anomenat: *En llahor de la llengua valenciana*. Nom aquest, com l’anterior, que tampoc és encertat des del punt de vista filològic, però que en tot cas demostrava un canvi evident en la denominació.

Premi dels Jocs Florals de 1903

4. Joan Baptista Pastor Aicart

4.1 Biografia

Infantesa i joventut

Va nàixer el 13 d'octubre de 1849. El seu **pare, Olegario Pastor Belda**, que havia nascut a **Bocairent**, va ser el metge de Beneixama fins l'any 1878. La seua mare, **Rosa Aicart Palanca**, era de **València** i degué arribar a residir a Beneixama quan el seu germà, Agustín, es va convertir en rector de la parròquia. Joan Baptista era el major dels **cinc germans**.

Va començar a estudiar el **batxillerat** a l'Institut de Segon Ensenyament de **València** l'any 1862. Residia a Torrent a casa d'un oncle que hi exercia com a sacerdot. Va acabar els estudis secundaris el 1868. El director de l'institut era aleshores Vicent Boix, professor de llatí i d'història, i de segur que va marcar la formació del jove Pastor Aicart. Boix va ser un destacat intel·lectual impulsor de la Renaixença valenciana, que va influir decisivament en el fet que Pastor ben prompte escriguera poesia en *llemosí*. Des del punt de vista ideològic, se situava entre els republicans liberals a València, i va exercir la seua influència tant en Pastor com en els seus companys i amics d'institut i universitat: Lluís Simarro i Amalio Gimeno.

Quan Pastor acaba el batxillerat, amb **divuit anys**, ja havia escrit **tres sarsueles**, una col·lecció de **poemes en castellà i algun poema en valencià**. La primera sarsuela s'anomenava *El zuavo*, del 1867, a la qual s'afegiran *Todo cambia* i *El astur*, totes dues de l'any 1868. També el 1867 va reunir 63 poemes en castellà manuscrits. Un poc més tard arreplega en un quadern de 240 pàgines altres poemes en castellà i li posa el nom de *Cuaderno juvenil incompleto*. I de 1870 és un tercer quadern de poesia en valencià al qual el mateix Pastor posa el nom de *Cuaderno 1º. Lemosín*. Com veiem en pocs anys, escriu tres sarsueles i tres quaderns de poesia. I amb només vint anys d'edat, fet que constata l'interès per la creació literària des de ben prompte.

Pastor publica el 1870 en el diari *El Centro Popular* uns articles on es mostra **partidari de la República**. Ell mateix va assistir i llegir una oda *A la libertad* en la inauguració del Centro de la Juventud Republicana a València, on es trobaven els seus companys Simarro i Gimeno. S'alineava en les tesis del republicanisme perquè pensava que la república podria posar Espanya en millor situació que la monarquia

Títol de Batxillerat en Arts 1868

"Oda a la libertad"

i que podria acabar amb la corrupció contínua de l'administració estatal. Al mateix temps el **republicanisme menys radical** defensava la llibertat religiosa sense voluntat anticlerical, cosa que s'avenia millor amb l'ideari del jove Pastor Aicart. Ara bé, a partir de 1871 ja no seguiria la línia anterior i comença a publicar en *El Semanario Económico Popular* articles

4.1 Biografia

Article "El Gólgota" al Semanario Económico Popular

sense contingut polític i que mostren un viratge en la ideologia de Pastor Aicart. També comença en l'any 1870 a col·laborar amb la *Il·lustración Popular* amb articles sobre les virtuts cristianes, apunts de viatges, reflexions sobre ciència o filosofia i algun poema. Ho fa amb un estil combatiu que l'acompanyarà sempre. En aquests articles defensa que, en general, la modernitat, amb la seva confiança en la raó humana, ha significat a la llarga encetar un camí de descreença religiosa amb la qual la societat es dissol perquè no té un fre moral com suposa l'obligació d'obediència cristiana, tal com afirma Josep Martínez Sanchis en la monografia citada. És curiós que utilitzava diversos pseudònims per a no repetir el seu nom en un mateix exemplar: *Valeriano, Olegario Belda, Licenciado Linaza*.

Títol de Medicina i Cirurgia

Escriptor i metge a Beneixama

El 1873 va obtenir el títol de **licenciat en Medicina i Cirurgia**. Al poc temps va tornar al seu poble, Beneixama, per a residir per sempre. Va aconseguir la plaça de metge del poble que havia deixat vacant el seu pare. Atenia els malalts de **Beneixama, el Camp de Mirra, de la Canyada** i dels nombrosos masos disseminats pel camp. Tenia l'obligació de romandre-hi i no podia eixir sense permís de l'autoritat. Sense dret a vacances, es comprén que poques vegades abandonara la seva localitat i que no anara a recollir els nombrosos premis aconseguits. Dos anys després es va casar a València amb Josefa Sanjuán, amb qui va tenir sis fills. Malauradament, en els anys posteriors, Pastor Aicart va haver de veure la mort dels quatre darrers fills. A més, el 1885, l'any de l'**epidèmia del còlera**, també va morir la seva esposa, junt a un dels fills. Ell mateix era el metge de Beneixama i va rebre l'ajuda de son pare per a fer front a una malaltia que es va emportar sols durant el mes d'agost a 45 persones. Foren uns anys durs per a ell, plasmats en poemes on expressa el dolor per les morts properes, "A mi hija Rosita" o "Elegía a Pepica". La profunda fe religiosa li va ajudar a continuar endavant, malgrat tot. Tanmateix, es va notar una menor presència de l'autor en la premsa valenciana del moment, encara que durant aquells anys no va deixar d'escriure, segurament acudint a la ploma com a forma d'alleujament i consol, com deia Joan Fuster sobre Corella, fent literatura terapèutica.

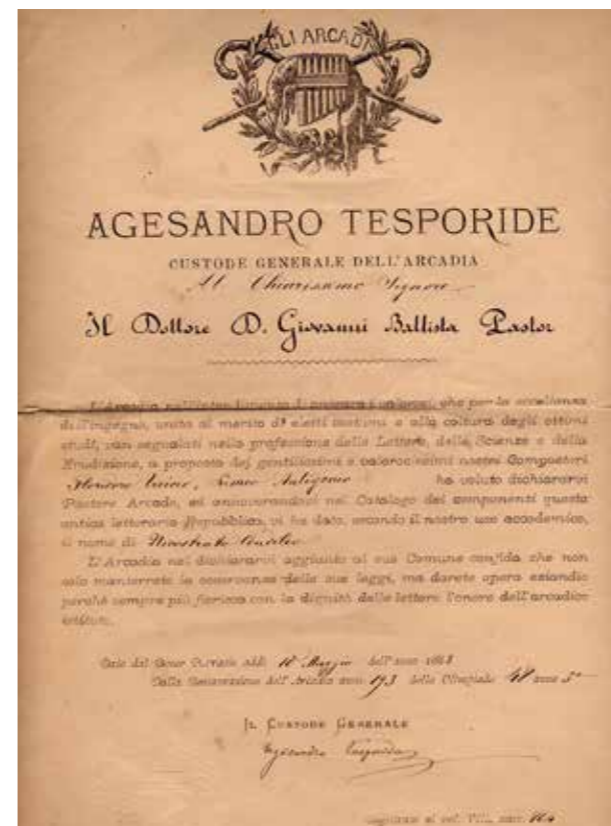
4.1 Biografia

Viatge a París com a metge amb els malalts

Retrat de Joan Baptista amb la segona esposa, Escolástica Valdés

L'estiu de 1886 va realitzar una de les escasses eixides del seu poble. Va portar uns malalts de la comarca a la clínica del doctor Pasteur a **París** per a procurar-los tractament per a la ràbia. El metge de Beneixama va anotar totes les despeses en un quadern perquè segurament el viatge estava subvencionat per la Diputació i havia de justificar-les.

En 1887 Joan Baptista es va tornar a casar, amb Escolástica Valdés, disset anys més jove que ell. I van tenir un fill, Juan, el qual també va exercir de metge a Beneixama, seguint la tradició familiar. Aquest fill va destacar en l'estudi, arxiu i transcripció de l'obra de son pare.

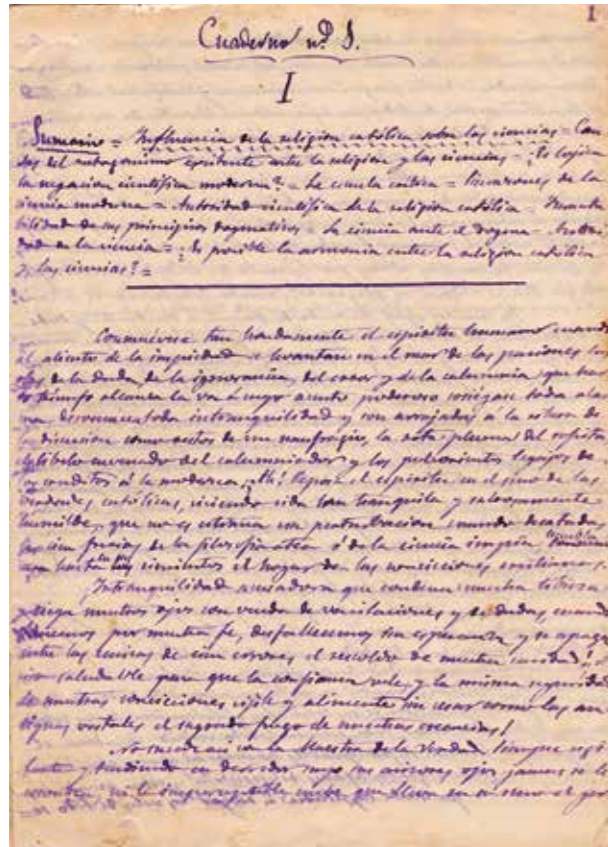
Per la correspondència que es conserva a l'Arxiu, sabem que Pastor Aicart va mantenir contacte epistolar amb l'altre paísà il·lustre del segle XIX, el **cardenal Payá y Rico**, quan aquest era arquebisbe de Santiago de Compostel·la. Així consta en les cartes que va rebre Pastor del metge i escriptor gallec, **Juan Barcia Caballero**, amb qui va mantenir una relació cordial basada en la proximitat ideològica i de gustos que tenien tots dos. En tres ocasions fa referència Juan Barcia al cardenal Payá i, fins i tot, ens detalla la tristor que senten quan reben carta de Pastor Aicart informant-los de la mort del fill i de la dona arran del còlera.

L'any 1868, quan tenia 19 anys, ja va guanyar el seu **primer premi a Lleida** convocat per l'Acadèmia Bibliogràfico-Mariana. Després ací mateix en va guanyar dos més i set accèssits; algunes composicions estaven escrites en català. Més tard, el 1874 va aconseguir premi a Girona i a l'Ateneu Científico-literari de València. Amb 25 anys ja havia aconseguit onze premis, set dels quals en la seva llengua materna.

L'any 1876 és molt abundant en mèrits: cinc premis i quatre accèssits; un d'ells a l'Ateneu de Barcelona. L'any 1877 guanya premis a Lorca i La Corunya, i Còrdova, en aquest cas per a un assaig sobre la influència del catolicisme en les arts i la ciència; a banda de cinc accèssits a Barcelona, Lleida i Girona. Gairebé tots els anys s'emportava algun premi. En la prosa sempre utilitzava el castellà, com era habitual en molts autors renaixencistes.

Diploma on és nomenat Pastore della Arcadia

4.1 Biografia

Manuscrit de l'assaig "Autoridad Científica de la Iglesia"

Títol de Cavaller de l'Ordre d'Isabel la Catòlica

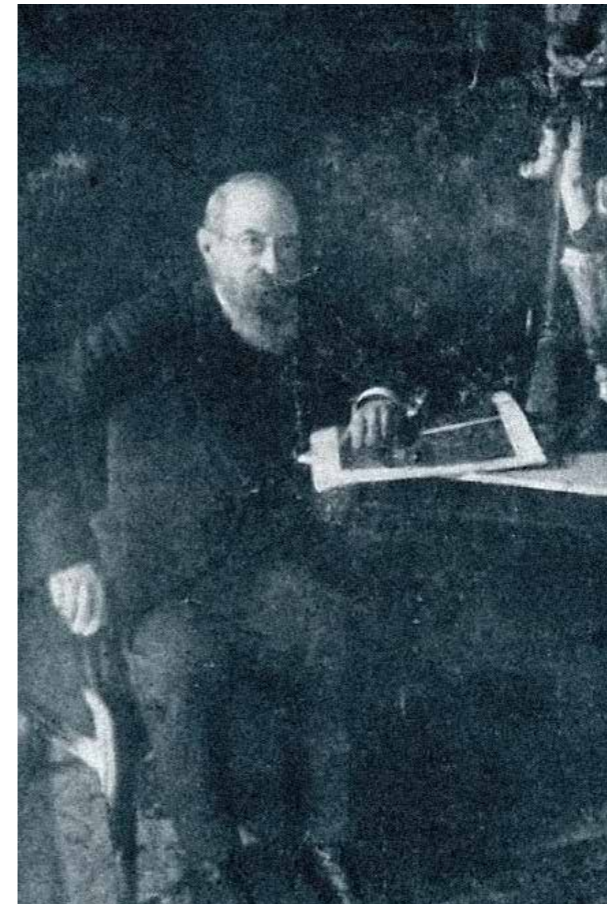
Podem dir que el premi més important li arriba quan guanya la **Flor Natural dels Jocs Florals de València l'any 1895**. Fins aquell moment havia obtingut 39 guardons (31 en castellà i 8 en català) i d'aquestes, 33 eren en poesia, 4 en assaig i 2 peces teatrals. Aquesta col·lecció de premis era coneguda pels seus coetanis i així queda reflectit en un poema de Constantí Llobart i Josep Sanmartín on diuen que Pastor escriu molt i que està "com el joliver" en tots els certàmens.

Fins i tot li trobem un reconeixement a l'estranger, ja que va ser nomenat el 1883 membre de l'Accademia Letteraria dell'Arcadia de Roma amb el títol de "Pastore Arcade" i el sobrenom de Nicostrato Condileo, segurament per intermediació del Cardenal Payà, tal com consta en l'estudi de Martínez Sanchis.

El 1884 va rebre el títol de *Caballero de la Orden Española de Isabel la Católica*, gràcies als seus mèrits socials i literaris. Va ser atorgat pel Marqués d'Acapulco en nom del rei Alfons XII i figura entre els documents del Museu Pastor Aicart de Beneixama.

Al mateix temps, va continuar publicant **articles**, especialment a Alcoi i Alacant, també algun a Novel·la. En el diari *El Alicantino* apareixen **setze epístoles** titulades "La sociedad moderna: cartas a un amigo", variant del que més tard serà *La novela moderna*. En les dites cartes recomana al seu amic Leocadio (destinatari intern dels articles) que no abandone la forma de vida tradicional i que desconfie del progrés, contrari a la doctrina religiosa. En elles revisa la convulsa situació política de finals del XIX. També hi va aparèixer una ressenya sobre el funeral del seu paísà, el cardenal Payà (3 de març de 1892). Dins d'aquest diari van anar editant-se els poemes del llibre *Ecos del alma*, col·lecció de 57 poesies en castellà, algunes premiades en certàmens. El 1890 aquest recull va ser imprès a la impremta d'Antonio Seva a Alacant, i consta de 250 pàgines. Al costat de poemes més personals i íntims, apareixen també els habituals de caràcter religiós.

4.1 Biografia

Darrera fotografia de l'escriptor

Anys finals

A partir de 1903 comença una llarga col·laboració amb *La Verdad de Múrcia*, on Pastor tornà a aparèixer de forma constant en els mitjans de comunicació escrits durant tres anys. Seran 50 articles publicats amb el títol de **Apuntes**, articles breus sobre política nacional o internacional, on sovint defensava l'Església catòlica dels atacs rebuts; i també amb el títol de **Crónica de crónicas**, aquests articles, més extensos. S'hi mostrava cada vegada més bel·ligerant i tenia una visió més pessimista del món. Per exemple, ataca els inicis de les carreres automobilístiques o l'anacronisme dels duels. Cada cop més, trobem una màxima implicació ideològica i política amb el **tradicionalisme** i el conservadorisme; fins i tot en algun lloc l'encasellen com dirigent dels tradicionalistes alacantins, encara que això no està comprovat. Així, ataca la filosofia krausista, que s'havia introduït a Espanya i conclouria amb la fundació de la Institución Libre de Enseñanza de Giner de los Ríos.

A partir de 1895 va anar guanyant **premis** en ciutats on no ho havia fet, com Lugo, Cullera, Torrent, Marchena, Terol, Utiel i Jumella. Continuà amb els premis en **Lo Rat Penat** de València. **Alcoi** va ser on més va arrebregar èxits, entre la data anterior i la seua mort va obtenir sis premis i dos accessits. De fet l'últim va ser el 25 de maig de 1916 per un poema titulat *En llahor de la llengua valenciana*, convocada per l'Ateneu Alcoià. Com diu J. Martínez Sanchis, una digna forma d'acomiar-se d'una llengua per la recuperació culta de la qual havia lluitat, 48 anys després d'aquella *Joya de València* amb què es va iniciar la seua llarga trajectòria en els certàmens literaris.

El 12 de desembre de 1917 Joan Baptista Pastor va morir a causa d'una **afecció bronquial** produïda pel seu hàbit de fumar, agreujada pel fred que va fer aquell llunyà hivern. Tal com consta en l'esquela que li va dedicar *Las Provincias* el dia 16 de desembre, tenia en premsa i en preparació més obres, que van quedar inèdites per la mort poc abans dels 70 anys.

4.2 Obra literària

Característiques generals com escriptor

Pastor Aicart va ser un **home metòdic**, que anotava i arxivava quasi tot el que feia. Compartien espai en el paper els comptes personals amb l'activitat més creativa. En sa casa es trobaven manuscrits en uns **30 quaderns** escolars numerats, de format quartilla, encara que a alguns els manquen fulls arrancats. També hi ha **tres volums de més de 500 pàgines** cadascun i de grandària foli (dos dedicats a la poesia i l'altre, a la prosa). Aquest conjunt està en bon estat en general i amb lletra llegible. Normalment escrivia en fulls solts o pertot arreu, però quan decidia que l'obra ja estava enllestida els passava als quaderns o volums esmentats. A partir de 1903 ja no va escriure molts poemes. El que sí que feia era **copiar-ne d'altre autors**, extrets d'almanacs, normalment sonets i pensaments, que recollia en altres quaderns escolars.

Posteriorment, tant el seu fill **Juan Pastor Valdés** com el seu nét **Luis Valdés Pastor** van treballar en l'organització d'aquest material abundant i divers. Tots dos van transcriure molts poemes gràcies a la qual cosa el treball del rebesnét, **Josep Martínez Sanchis**, va poder completar-se en el seu assaig publicat per la Universitat de València. Així mateix, Luis Valdés va impulsar la donació de documents i obra de l'escriptor a l'Arxiu Municipal de Beneixama.

Repassem en els propers fulls l'obra classificada per gèneres, detenint-nos especialment en la poesia i específicament en l'obra en valencià per semblar-nos la més significativa i novedosa per al seu temps.

Poesia

Pastor Aicart és conegut al seu poble i a la comarca amb el qualificatiu de **Poeta Pastor**. Aquesta aposició que s'ha unit al cognom ja és ben significativa del gènere que li va donar més fama a la comarca i en el qual més fulls va omplir, o almenys la forma predilecta per a expressar-se: el vers. Encara que com indica l'estudiós Martínez Sanchis, també té milers de pàgines escrites en prosa, dignes d'estudi i amb tanta qualitat com la poesia. I això li va fer subtitular el monogràfic sobre Pastor Aicart com "Més enllà de la poesia".

Juan Pastor Valdés, fill de l'escriptor

Exemplar de *Ecos del Alma*

4.2 Obra literària

Té al voltant de **1.500 poemes** de diferent extensió, temàtica i llengua. Empra des del sonet, molt estimat, fins als romanços –més extensos–, passant per altres estrofes de mesures diverses. La temàtica més emprada és la religiosa, es podria dir que al voltant de la meitat de la seua obra lírica ho és. Però també té poesies patriòtiques, intimistes i a vegades humorístiques. En Pastor és compatible una visió patriòtica castellana amb una exclusivament valenciana o catalana (quan escriu sobre els vincles comuns en la història).

En les obres primerenques Pastor es mostra més íntim i personal, escriu sobre les passions i els sentiments d'un jove preocupat per l'amor. Després la seua trajectòria es dirigeix cap a una orientació més religiosa, moralitzadora en moltes ocasions, sense deixar el vessant patriòtic.

Els seus primers poemes daten del 1866. El *Cuaderno de 1867* recull 63 poemes en castellà manuscrits. S'inscriuen dins la línia de **poesia romàntica**,

marcats especialment pel tema del desamor. També hi figuren poemes religiosos o sobre història, al costat d'altres més lírics o bucòlics. Fins i tot apareix algun poema amb certa sensualitat, excepcionals vista la trajectòria posterior. També és d'aquesta primera etapa el *Cuaderno juvenil incompleto* que recull poemes en castellà en unes 240 pàgines. Conté poesies curioses i molt personals, algunes d'elles allunyades de la seua línia posterior. Després continua escrivint-ne, presentant-se a premis i sense abandonar mai el gènere.

Tot seguit mostrem quasi íntegrament **un article de Sarrí Bellod i Martínez Sanchis** aparegut a la revista de festes de Moros i Cristians de Beneixama l'any 2008, que analitza amb profunditat el **primer quadern de poesia escrit en valencià**, el qual conté en essència les característiques de tota la poesia de Pastor Aicart.

Retrat de Lluís Simarro, amic a qui dedica el poemari

Primer quadern llemosí, dedicatòria

Portada del 1r quadern llemosí, 1870

Quadern 1r llemosí

(...)

Podem preguntar-nos com és que un estudiant de medicina es decantà tan jove per la literatura i d'on va eixir el seu afany d'escriure en valencià. I hem de fer-nos aquesta pregunta perquè no podem oblidar que l'any 1870, per a un jove que ha rebut tota la seua formació en castellà, que s'enfronta a una llengua conservada quasi només amb la tradició oral, sense normes ortogràfiques definides, sense a penes lectors i que a més no té quasi cap possibilitat de ser publicada a la seua ciutat, resultaria tota una aventura emprendre-la per aquest camí d'iniciació. No obstant, és clar que Pastor no era ni l'únic ni el primer. La nostra recerca ens ha dut a poder sostenir que mentre estudiava a l'Institut de Segunda Enseñanza de València, Pastor va rebre directament la influència d'un dels prohoms de la Renaixença de les lletres valencianes com era el liberal Vicent Boix (1813-1880), professor de llatí a l'esmentada institució. Boix havia escrit poemes en valencià i algunes novel·les en castellà que reflectien els usos i costums de la València del segle XIX. Era, a més, cronista oficial de la ciutat de València des de 1848 i exercí un mestratge en tots els joves intel·lectuals

4.2 Obra literària

valencians que volgueren acostar-se al revifament de la història i la literatura valencianes. Pastor assistia a les seues classes, tal i com ens explica en un poema compost amb motiu de la mort de Boix. Es tracta d'un poema inèdit i incomplet on exalta la figura del seu professor i li reconeix el mestratge. Boix, junt al nucli d'escriptors progressistes que provenia, com ell, del nucli format al Col·legi de les Escoles Pies de València, forní un grup d'interessats en recuperar les velles històries de la pàtria i donà peu a reunions d'intel·lectuals i periodistes valencians d'entre els

Amalio Gimeno,
company i amic

Manuel Candela, amic a qui
dedica el Quadern

quals de seguida va destacar Teodor Llorente (1836-1911), fundador i propietari del diari Las Provincias i principal animador, junt amb Constantí Llobart (1848-1893), de la València de l'últim terç del segle XIX. En aquell nucli es trobava també Pastor, que era probablement el més religiós de tot el grup, la qual cosa el portava també a conrear altres cenacles i a escriure en diaris catòlics.

El quadern de 1870 és tot un document que ens parla dels seus interessos, de les seues preocupacions i les seues amistats durant els anys d'estudiant en una ciutat important d'un país que viu una de les èpoques de més tensió política de la seua història, el temps en que es prepara la vinguda a Espanya d'Amadeu de Savoia com a rei que succeirà Isabel II, destronada per la revolució de setembre de 1868. El quadern està dedicat a quatre amics, alguns d'ells amb una posterior destacada presència en els àmbits científics o polítics: Amalio Gimeno, natural de Cartagena, va arribar a ser catedràtic de medicina a les universitats de Santiago de Compostel·la,

de València i de Madrid, diputat pel partit lliberal el 1886 i en diversos moments ministre dels governs d'Alfons XIII des de 1906 a 1920; Manuel Candela, nascut a València, fou catedràtic de ginecologia i obstetrícia a les universitats de Santiago i València i un ginecòleg de gran prestigi a aquesta ciutat; Pascual Más Candela fou un metge crevillentí; i per últim Miguel Sarrió y Payá era, segons consta en els documents de Juan Pastor Valdés, fill de Joan B., professor al Seminario Conciliar de València i íntim amic de l'autor.

El manuscrit anomenat pel mateix Pastor Aicart "Cuaderno 1º Lemosin", *Benejama 3 de Abril 1870*, recopila poemes escrits amb anterioritat a aquesta data. Tan sols dos tenen la data en què van ser presentats a concurs: "La joya de Valencia", el 1868, i "La Verge de la Mercet", el 1869. L'escriptor de Beneixama recull **disset poemes**, alguns breus; d'altres, d'extensió considerable i dividits en parts. Els set primers tenen **l'amor com a eix central**. Sembla que un jove Joan Baptista volguera utilitzar aquest primer quadern escrit en "llemosí" per abocar totes les seues inquietuds, il·lusions, esperances i desenganys. Són poemes d'un to molt personal i podem seguir l'itinerari amorós del poeta, normalment desencisat i a la recerca del vertader amor que trobarà en Pepica Josefina Sanjuán-, és a dir, la que serà la seua primera esposa. Junt a aquests personals poemes, en la part central del llibre n'apareixen d'altres més **religiosos**, quatre en total, els quals s'alternen amb altres que podríem anomenar "**patriòtics**" (tres) i acaba el conjunt amb dos que s'allunyen de la temàtica anterior i en els quals Pastor assoleix un to més sincer, més greu i, per tant, més reeixit. Val a dir que aquesta temàtica, llevat possiblement d'aquests dos darrers, és coherent amb el que estaven conreant altres poetes renaixencistes en aquell moment. Responia al triple lema de les convocatòries dels Jocs Florals (que s'havien celebrat a València només l'any 1859, però que des d'aleshores sí tenien una cita anual a Barcelona): **Pàtria, Fe i Amor**.

Respecte al **llenguatge** utilitzat en el quadern, Pastor Aicart emprà un català allunyat de la parla quotidiana, bastant depurat i amb molts **arcaïsmes**, ja que sens dubte devia ser un bon lector de tot el que s'estava escrivint no sols a València, sinó també

4.2 Obra literària

a Barcelona o les Illes. Tan sols detectem **uns pocs col·loquialismes**, entre els quals podem nomenar l'ús excepcional que fa de la preposició "per a" com a "pa" (tal volta per veure de quadrar la mètrica); també escriu alguna vegada "incà" per "encara"; la frase feta "pegant tombs" o l'adverbi "entrimentres". Entre els arcaïsmes, nombrosíssims, trobem: l'ús de l'article masculí "lo", "los"; la conjunció "e" (i), "pus" (més), "aucells" (ocells), "astruch" (sortós), "auba" (alba), "paorós" (que fa por), "gaya" (alegre), etc. També usa altres variants que pertanyen

Ulleres utilitzades per Pastor Aicart

a la varietat de català oriental, que el poeta beneixamí devia llegir en els poetes catalans i que feia seues: "aqueix", "avuy", "llavors", "las flors", "las miradas", "ésser", "mot", etc. Com és habitual en els poetes renaixencistes prefereix els possessius àtons als tòpics: *mon, mos, tons, ma*, etc.; també escriu sempre amb el pretèrit perfect simple, més propi de la variant de valencià apitxat de la capital: "besí" o "cantí". Constatem una afecció, potser excessiva, per l'ús de determinades paraules molt prevades pels poetes de la Renaixença i a les quals Pastor no és alié: *arpa, viola, llira, flors, belles, hermoses, vat, bard, trovador, juglar*; característica aquesta que relacionem amb una voluntat de verbositat, pròpia de molts autors renaixencistes i del mateix Pastor, i que apareix en les obres que coneixem de l'autor beneixamí.

Pel que fa a l'estructura externa del llibre, podem afirmar que Pastor excel·leix en la **diversitat de la mètrica, de la rima i de l'estrofisme**. En la mètrica és rigorós i segueix l'estructura mètrica catalana que

compta fins a l'última síl·laba tònica, també en els hemistiquis, és a dir, en les parts en què poden dividir-se els versos més llargs. En la rima prefereix l'assonància, però no descarta variar amb rima consonant. Pel que fa les estrofes, conrea moltes vegades els quartets, els quintets, els sextets, també alguna octava; en tot cas, la que més utilitza és la sèrie indefinida de versos, normalment en els poemes més narratius en els quals emprà l'estructura del romanç. Una característica interessant és el canvi del tipus d'estrofa dins d'un mateix poema responent a un canvi de to. Pel que fa a la mètrica predominen els heptasil·labs, amb rima assonant en els versos parells (típica del romanç); també emprà l'alexandri (6+6), hi ha estrofes on alterna decasil·labs i hexasil·labs, estrofes amb decasil·labs únicament, etc.

Farem tot seguit un **recorregut temàtic pel poemari**, destacant alguns versos que ens han semblat més significatius. Comença el recull amb la poesia "Flors del cor", dedicada a les "valençanetes", i en especial, a una d'elles, la dels ulls de cel i cara d'àngel, que és dolça esperança per al poeta. Segueix amb "Un record", també dirigit a una xiqueta, potser la mateixa de l'anterior poema. Però la il·lusió anterior s'ha convertit ara en tristor, en una il·lusió perduda. Diu així:

*Ja los somnis d'amor dolços un dia
s'envolaren al cel,
Ja l'ànima que plany sa melantjia
Dorm a la ombra de amorós desvel.*

*Tan sols em queda en este mon
qu'engaña
lo desig de la mort
e lo sepulcre trist en la muntanya
el ton cor amorós, é ton record.*

record que li cantarà fins a la fossa on dormirà ella, record que es clourà quan el poeta mora. És evident que el poeta de Beneixama estava influït pels autors del Romanticisme europeu, dels quals devia ser un bon lector.

A continuació trenca el fil de la temàtica amorosa amb la irrupció d'un poema "patriòtic" dedicat a Espanya, una espècie d'oda, que canta les

4.2 Obra literària

glòries de Sagunt, de Numància, Viriato, Recared, Guzmà el bo... El to laudatori es veu trencat cap al final quan es torna més crític i diu que Espanya està dormida i l'exhorta d'aquesta manera:

*Avuy comença ta historia
olvida lo teu passat.[...]
He vist la teua agonía
mes jamay poguí esperar
ta mort, car los pobles lliures
no poden morir jamay.*

Hem de recordar que per setembre de 1868 ha caigut la monarquia isabelina, criticada per quasi tot el món, i que s'inicia el sexenni democràtic, ple d'esperances per a la majoria i també per al jove Pastor.

En el poema "Esperança" de nou se'ns presenta com un enamorat no correspost:

*Jo pòbre bardo ab lo llant fet troços
sens amor en lo pit
trovador desgraciat ab los ulls cloços
e lo trist cor ferit. [...]
Beyla esperança que los ulls
m'encalça
ab son mirar formós;
que portaré per guia fins la fossa
en el mon enganyós,*

L'únic consol que té és l'esperança. Diu el poeta que llavors amar no sabia, però en el poema "A Pepica", canvia tot:

*avuy que començe a amar
en los ulls de un serafí, [...]
es que avuy lo meu cor ama
es que altre cor desitjava
e trobí el cor desitjat.*

Ha oblidat les altres flors, les valencianetes del primer poema, i ha trobat una nova flor: Pepica, de qui diu:

*Si Pepica: Tu amb mirades
de amor, lo meu cor callat*

Josefa Sanjuán, Pepica primera esposa de l'autor

*em robares encisera
e no vullg m'el tornes ja![...]
Sols en tu, Pepica meua
lo meu pensament renaix
e somniant flòrs è delícies
pase la vida somniant.*

La següent poesia, escrita amb to sentenciós i amb alexandrins, es titula "Lo desengany" i no sembla massa coherent amb l'arribada de l'amor de Pepica, manifestada en l'anterior, si no és que la relació passara per moments de daltabaix o bé que el poeta no tinga un ordre cronològic i estiga referint-se a alguna de les "nines" aparegudes en els poemes anteriors a "A Pepica", ja que diu així:

*Avuy jo, nina beyla del desengany, ja plòre
lo trist paorós imperi que ròba al cor la fé;
avuy juglar sens llira lo trist destí deplora
que ròba amor al ànima é al cor li ròba el bé.*

4.2 Obra literària

De nou en el terreny del desengany, trobem el següent poema, "Cantars":

*un jorn amor em jurares
e de mi no t'en recordes
¿qui es fia de juraments
que ab son amor fan las donas?*

En aquest poema Pastor Aicart es defineix a ell mateix com *trist el vat que ab dolça esparça/canta cuan dorm tot lo mon*, amb ressons ausiasmarquians, o bé simplement romàntics: el poeta com aquell que pateix quan la resta de la gent viu tranquil·lament. Reproduïm aquests versos que ens ha resultat si més no curiosos:

*Un jorn somniem il·lusions
e un altre jorn han mort ja;
som reys avuy é trovadors
e demà som pols e fançh,*

versos caracteritzats per un to molt tenebrós, diríem romàntic. Fins i tot arriba a demanar a la Verge de l'Aurora que l'inspire per dirigir-se a aquesta dona, però té poques esperances. Posteriorment, en "Al mon" fa conèixer a tots la mentida de què ha sigut objecte, i acusa la dona que l'ha enganyat d'impuresa i irreligiositat.

A continuació, hi ha un conjunt de poemes que tenen un caràcter clarament religiós, són "A la Mare de Déu", "A Déu" i "La glòria". En aquest darrer hi ha un afegit, que diu així:

*Air morí un germanet meu,
Al naixer en l'Orient l'auba,
Faltava en lo cel un angel,
e dihuen que yà no faltà.*

Recordem que el seu germà Federico havia mort l'any 1959 amb set anys.

En el poema "El dos de Maig" fa una lloança als màrtirs del dos de maig de 1808 a Madrid. Tot seguit apareix "La joia de Valencia" que porta el següent subtítol: "Romanç premiat ab lo ram d'olivera d'argent en lo certamen hagut en Lérida l'any

Estàtua de bronze obtinguda al certamen d'Alcoi, 1899

1868". Aquest és el primer premi de la llarga trajectòria de guardons de Pastor Aicart. En aquest llarg poema narratiu s'esmenta a si mateix com *trovador valencià, de ma patria Valencià*; per això, vol enaltir la ciutat de València i especialment la mare de Déu dels Desemparats, que es preocupa dels febles i dels afligits. Hàbilment, relata la història de lo bon Gilibert Jofre, nascut a València, que va estudiar a Lleida i va fundar un Hospital per a folls a València. Més endavant apareix "Romanç", el poema més "patriòtic", en aquest cas "valencià", de tots els que escriu al quadern:

*Gaya é riallera com sempre
Alça Valencia son cap,
Valencia la meua patria,
la patria de los juglars.*

i escriu que vol enamorar aquesta pàtria perquè soc jove e valencià. Destaca per damunt de tot els nostres Furs, *que el primer Borbó/De una plomada borra*. En la segona part del "Romanç" fa una al·lusió al Monestir de Poblet, *tu el que guardaves las sendras/de lo rey mes cavaller i diu als valencians*:

*sols vosaltres, valencians
no sou ingrats per a ell;
tan sols vosaltres ses gestes
e ses glories recordeu
Jovens lletjiu ses conquestas,
Lletjiu ses histories.*

4.2 Obra literària

Dels Furs torna a dir-nos elogiosament:

*Mira eixe llibre: eixe llibre
en lletres d'or escrits te
tons bons furs: fulletjalo
e vorás com 't dic ver.
Ahi la sabiessa respira
e lo ingeni del teu rey;
ahi tes llibertats puisantes,
ab son scepre escrigué.*

I arremet contra aquell que els va derogar:

*en mal hora el quint Felip
abòrt del orgull francès
ab sa espasa malaida
borrá tons furs d'or plé.*

Fins i tot, té esperança que tornen a estar vigents els Furs en un futur pròxim i desitja poder viure encara per poder veure-ho.

Continua amb "La Verge de la Mercet", romanç, sobre la patrona de Barcelona, *la perla daurada d'Aragó*, i aprofita per destacar l'ajuda d'aquesta verge en la conquesta als moros. Aquest poema va ser premiat amb un accèssit accidental en el certamen de Lleida de l'any 1869.

El poema "Un recort", tot i que en l'índex apareix com "A un amic", està dedicat a Manuel Candela. Sembla que aquest col·lega de Pastor devia estar passant uns "mals" moments personals, arran d'algun desengany amorós. Confessa el nostre poeta que ell també va cercar un món de rialles, un món d'il·lusions, fins i tot afirma que la seua ànima estava abrusada ab lo baquic plaher:

*Jo en eixe mon cercan lo plaher tiranic
abort impur de impur fantasm satanic,
gotjé ab muda tristor;
y en la del vici cristallina copa,
tremolosa begué la meua boca
del vici l'amargor.*

Li recomana a Candela que allunye el record d'una nina i que dirigisca els seus passos, com va fer ell en una situació semblant per la qual va passar, a l'Altíssim, perquè aquesta vida d'il·lusions i vanitat en què està immers Candela el pot portar a la mort. "Lo dòl de l'ànima" tanca el recull de poemes. Ací, el dolor i l'amargura dominen la veu del poeta per un desengany. La seua llira està trista per una "dolenta historia" que escrigué amb "llàgrimes de l'ànima":

*Polsanla tremolós febrü guaytava
jorns de grandea en lo pervindre beyls
mes sempre en desengany el nuvolava
de il·lusions y d'ensomnis ab lo cel.*

Pastor es defineix així: *jo missatger d'ensomnis/de dol e d'amargura/vullg inspirar mon geni/hont tons ensomnis sien/de dol e de tristura*; definitivament al nostre poeta, com a molts altres, l'inspira més el dolor i la melangia que no l'alegria o el goig.

Per concloure aquest recorregut pels poemes –i alhora per la vida de Pastor Aicart-, volem manifestar que si bé ja ha començat la recuperació de la seua obra amb la beca de què parlàvem a l'inici, és el nostre desig que a aquesta li seguisca la publicació de l'obra més interessant del poeta. La poesia de Pastor escrita en "llemosí" és interessant perquè trenca amb uns segles en què la majoria d'autors (nobles, gran part dels burgesos i universitaris) havien deixat d'escriure en català. Pastor decideix usar la seua llengua, al costat del castellà, en una decisió que el col·loca al costat dels autors renaixencistes de València, Catalunya i les Illes. Malauradament el nostre autor resta un tant marginat en els nombrosos treballs que s'han publicat al voltant d'aquesta època. La seua aposta conscient i molt ferma de viure en el poble, aïllat dels ambients culturals de la capital i la seua adscripció al conservadorisme catòlic el va col·locar sens dubte en una posició perifèrica ja durant la seua vida. Això fa que la major part dels seus poemes valencians, com els que hem estat comentant, reste inèdita i siga per tant desconeguda pels estudiosos. És hora ja que fem un esforç i donem a conèixer l'obra del nostre paisà, que és

4.2 Obra literària

capaç d'aparèixer en una antologia de poetes catalans editada a Leipzig i, en canvi, desapareix d'una antologia de poetes valencians feta a València.

Si la iniciativa d'escriure en valencià, feta per una personalitat conservadora, catòlica, no nacionalista *sensu stricto*, haguera tingut continuïtat social i política, de ben segur que la normalització de la nostra llengua no hauria tingut un camí tan tortuós com el que ha tingut i té. L'escriptor més preclar de Beneixama va tenir menys prejudicis lingüístics i culturals envers la llengua i la relació amb els parlants d'altres zones del domini lingüístic que els que han tingut i tenen molts polítics i ciutadans, impregnats d'ignorància i de recels. Indistintament presentava els treballs en "llemosí" a Lleida, Girona o València. I indistintament guanyava ací o allà. Reivindiquem, doncs, aquest sentiment d'agermanament present en el Poeta Pastor cap a tots aquells amb qui compartim llengua i història.

L'assaig

Pastor escrivia **breus assaigs** que normalment presentava a certàmens que proposaven un tema concret per a la reflexió. Normalment estaven organitzats per associacions de caràcter catòlic que volien estimular la reflexió artística o filosòfica. Aquests escrits solien ocupar al voltant de cinquanta fulls, escrits sempre **en castellà**, i amb **la religió com a centre temàtic**. Presenta una adjectivació rica, un ús important de la perífrasi, de les oracions subordinades i d'un vocabulari ric que donen un registre culte i de vegades complicat. Set treballs foren premiats a Còrdova, Alcoi, València, Barbastro, Cullera i Marchena.

En aquests assaigs critica els filòsofs no catòlics com Voltaire, Luter o Calví; defensa l'estètica idealista, les excel·lències dels temples dedicats al culte; la personalitat de Cristòfor Colom; la importància dels ordes religiosos; la tradició en la vida dels pobles; el realisme en l'art, Fray Luis de Granada i Miguel de Cervantes, les belles arts i l'educació. Fins i tot arriba a redactar una geografia mèdica de Beneixama, on descriu la situació del seu poble en un estudi a cavall entre la sociologia i la medicina. Va

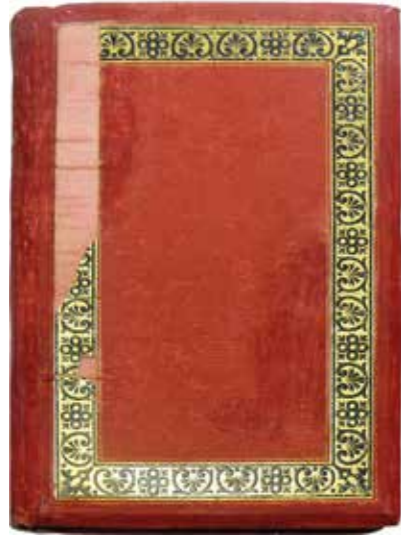
deixar un assaig de 231 pàgines distribuïdes en 29 capítols, tot i que no estava acabat, anomenat **Autoridad científica de la Iglesia en nuestro días** i és, segons J. Martínez Sanchis, **el treball més sòlid, extens i elaborat** dels que Pastor va dedicar a la religió, la filosofia i la ciència. Sembla que és el que *Las Provincias* assenyalava com a treball preparat per a impremta. L'escriptor beneixamí confronta les principals teories científiques i filosòfiques amb la religió catòlica. Defensa el catolicisme amb força i critica el progressisme basat en la separació de l'estat i l'Església.

Pastor hi **defensa l'igualitarisme** i el reclama per a garantir les lleis abolicionistes de l'esclavitud. S'alinea, doncs, amb les tesis rousseauianes que consideren l'educació com element fonamental en el desenvolupament humà i lluny de les tesis innatistes que relacionaven la intel·ligència amb els caràcters heretats. En aquest sentit es mostra contrari al darwinisme social perquè aquest justificava la supremacia de l'home blanc.

Vitrina del museu amb diversos trofeus

4.2 Obra literària

La novela moderna, coberta

La novela moderna, primeres pàgines

La polèmica amb el naturalisme

Emilia Pardo Bazán va escriure el 1882 un assaig anomenat *La cuestión palpitante* en el qual l'autora gallega analitza el moviment literari conegut com naturalisme, especialment a partir de les novel·les d'Emile Zola. L'autora gallega hi reconeix tant elements positius com negatius. Els personatges protagonistes de les novel·les de Zola estan condicionats per l'herència i l'ambient en què es mouen, un determinisme que porta el novel·lista francès a ambientar-los en barris pobres, explotats, amb problemes d'alcoholisme, amb prostitució. Tot això xocava amb la concepció de l'art i de la literatura en particular

de Pastor Aicart, el qual estava convençut que podien exercir un efecte moralitzador i benefactor en una societat en descomposició. Els escàndols morals i a vegades sexuals de les novel·les naturalistes representaven per a un escriptor molt catòlic, com era Pastor Aicart, una immoralitat que calia denunciar i criticar.

La cuestión palpitante no era sols una defensa del naturalisme sinó també una voluntat d'obrir-se a les idees estètiques procedents de França i d'Europa en general. Ben prompte va tenir resposta en diferents mitjans de premsa espanyola, algunes en forma d'article i d'altres en llibres. Per exemple, la de Juan Barcia Caballero en 1884, la de Juan Valera en 1887 o la de Pastor Aicart en 1886. Aquest escriu **trenta cartes dirigides al seu amic Barcia Caballero** en les quals fa una anàlisi profunda de la literatura europea i de la naturalista en concret. Es mostra com un gran lector de tot el que està editant-se a Europa. Va ser editada a Alcoi en un llibre de 370 pàgines, a càrrec de Federico Company. L'autor de Beneixama sap que els seus gustos i idees estètiques (més emparentades amb l'idealisme romàntic) han passat de moda, encara que ell les seguirà defensant constantment. **Critica Emile Zola** i les seues novel·les però també aquells que el menyspreen sense a penes haver-lo llegit. Pastor entén el naturalisme com una evolució oportunista del realisme, pessimista i immoral en el fons, antiestètic en la forma i tendencios en el seu fi. Segons ell, és oportunista perquè vol l'èxit de vendes a costa d'escandalitzar els lectors. Critica també la base filosòfica del naturalisme (el materialisme monista de Feuerbach), que nega l'ànima com a substància independent del cos i, doncs, determinada per les lleis de la matèria; la qual cosa sotmet les persones al fatalisme ja que no es poden deslliurar del seu destí social o biològic. Ara bé, també hi ha espai per a reconèixer-li al naturalisme algunes virtuts: la precisió en la descripció, l'ambientació colorista, exuberant, els detalls, la vitalitat de l'enginy, etc. En tot cas, **dubta del suposat afany moralitzador del naturalisme quan exposa el vici i la maldat**. Per a Pastor això no aporta res de positiu. A més, basant-se en l'ontologia platònica, opina que la bellesa no pot estar subjecta a la diversitat de gustos i ser independent dels continguts. És a dir, que si

4.2 Obra literària

l'objecte descrit no és bell no es pot fer una creació estètica bella. I a un objecte bell li pot correspondre una creació artística (un poema, per exemple) també bella i perfecta, però mai si el referent descrit és un vici o una maldat. **Arriba a defensar la censura i l'aïllament cap a aquestes produccions.**

És per això que Pastor defensa una **estètica cristiana en les novel·les**, encara que ell no va voler mai escriure cap novel·la, segurament perquè no atribuïa a aquest gènere un poder educador sobre els lectors. Malgrat això, la seua biblioteca personal està farcida de novel·les d'autors com Goethe, ETA Hoffman, Shakespeare, Daudet, Clarín, Horaci...

Pastor Aicart aspirava que el seu llibre tinguera una repercussió important, encara que en alguna carta es queixa que això ho ha marxat com ell desitjava; bé perquè ha faltat difusió, bé perquè els qui havien d'haver dit alguna cosa, havien callat o senzillament perquè era incomprés. Sentia que la seua visió crítica havia quedat relegada a un segon terme, en

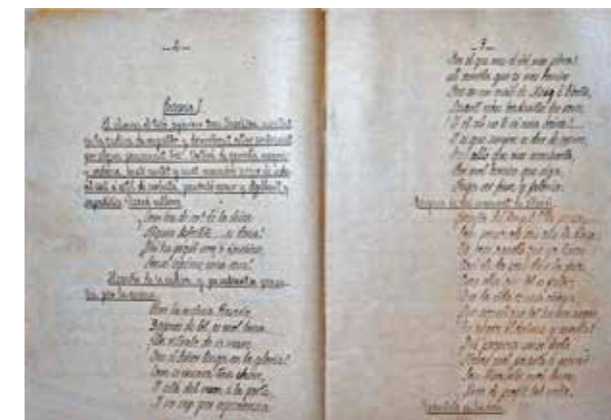
part també perquè feia quatre anys de l'aparició del llibre de Pardo Bazán i la polèmica havia baixat bastant. Per contra el llibre obté **l'elogi de l'escriptor Manuel Polo y Peyrolon**, el qual diu que es tracta d'una vertadera història crítica de la novel·la moderna; que té un llenguatge sonor, ampul·lós i poètic. També Menéndez Pelayo el va incloure en *Historia de las ideas estéticas en España*. En general, **tots els estudis sobre literatura espanyola citen el llibre de La novela moderna** per a tractar sobre la repercussió del naturalisme arribat des de França; fins i tot en **els estudis més recents de Nelly Clémessy** a França o **de Mary Lee Bretz** a Anglaterra i Estats Units. Podem concloure que l'obra de Pastor ha anat guanyant en **importància i repercussió** al llarg del temps i li ha valgut per ser conegut en contextos nacionals i internacionals.

El teatre

Ben prompte va escriure teatre, amb 18 anys ja havia creat una sarsuela anomenada *El Zuavo*. Un any després en tenia enllestides dues més, *Todo cambia* i *El astur*. Entre obres completes i fragmentades va escriure **una trentena d'obres de teatre, incloses les sarsueles**. La majoria estan escrites en castellà, però en va traure **tres en valencià**: *Plucha d'estiu*, *El herbolar* i *Pep de Quelo*, comèdies en un acte. Aquestes dues darreres estan inacabades.

Pluja d'estiu ens ha arribat sencera i perfectament llegible. Respon als tòpics del **teatre valencià costumista** de l'època, també en el llenguatge usat. No empra el llenguatge arcaïtzant de la poesia, però sí els **trets dialectals del l'apitxat** que es parla a València i rodalia. L'acció de fet està ambientada a l'Horta. Descriu un embolic inofensiu sobre una jove i son pare a la recerca d'un pretendent adequat per a la filla.

Algunes obres de teatre van ser **premiades**, com ara **La estrella de la Ràbida** i **La Pilarica**, totes dues a Lleida. Sí que va veure la publicació el 1902 a Alacant l'obra *El Vencido*, un quadre dramàtic on un obrer anarquista reflexiona sobre un acte violent que acaba de cometre i com es redimeix per la religió, meditació en vers sobre les conseqüències de la violència.

Escena 1ª de "Pluja d'estiu"

Obres de teatre impreses, a la vitrina del Museu

4.2 Obra literària

Diferents versions de les Embaixades de Moros i Cristians

Les ambaixades

És un gènere que li ha reportat ser molt conegut i difós a la seua comarca. **Beneixama, Banyeres de Mariola i Fontanars dels Alforins** interpreten cada any durant les festes de moros i cristians els textos creats per Pastor i Aicart a finals del segle XIX o principi del XX. En realitat, són **peces teatrals** que s'adscriuen al gènere del **drama històric** propiciat des del Romanticisme durant el segle XIX.

Les ambaixades d'Onil i altres pobles s'atribueixen a Vicent Boix, que va ser professor en l'institut d'ensenyament secundari a València del jove Joan Baptista Pastor; per tant, és possible que tinguera la motivació d'escriure ambaixades seguint l'exemple del mestre. El **1872 és l'any de les primeres ambaixades de Beneixama** i quatre anys després enllesteix una altra versió (que ja conté l'acte de la conversió del musulmà al cristianisme), la qual serà editada a **Ontinyent l'any 1878** amb alguna esmena respecte a l'anterior. Passats uns anys va escriure un altre text diferent a la primera versió esmentada i que està datat **el 1897**.

La característica més diferenciadora d'aquestes ambaixades és que acaben amb **un tercer acte de conversió del musulmà**. És el cas de les tres escrites per Pastor, encara que en la de Banyeres de Mariola, del 1902, sembla que l'autor de la conversió del moro no és Pastor Aicart sinó el mateix autor que la de la conversió de Bocairent o l'ambaixada de Villena. L'ambaixada de Banyeres va ser escrita per l'amistat que tenia amb el banyerí Victoriano Martínez Francés. La de Fontanars és posterior a les dues, de 1914 i sí que conté la conversió escrita per Pastor i Aicart.

Estan escrites en castellà, en versos decasíl·labs i hendecasil·labs. Hi ha bastants versions de les ambaixades, cosa que explicaria que era un text viu, refet per l'autor a la vista i escolta cada any de la representació dins la festa de moros i cristians. És una forma d'anar millorant, afegint o llevant, el text inicial per tal d'aconseguir la màxima vivacitat i l'aplaudiment del públic amb qui compartia escenari. Una forma peculiar de literatura "interactiva" i "evolutiva", per dir-ho d'alguna manera.

4.2 Obra literària

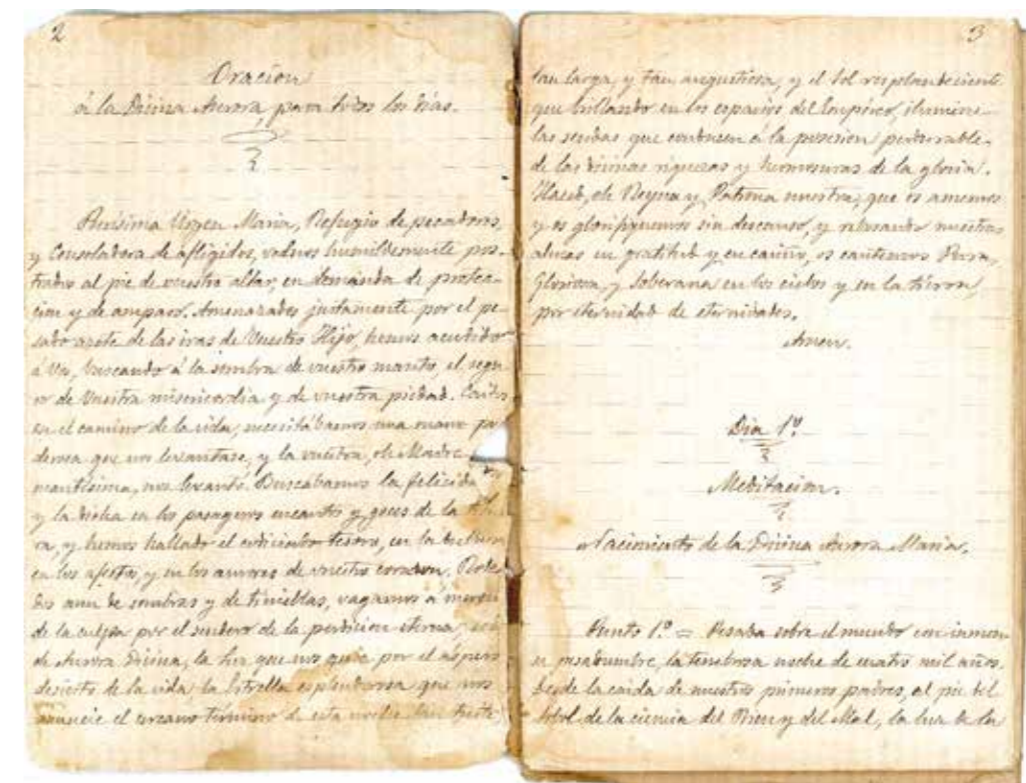
Altres escrits

Va escriure també molts **contes curts**. Els que més s'estimava els copiava i estan guardats dins d'un sobre gran verd on estan al costat dels articles de premsa, els assaigs o la crítica literària. Normalment són contes amb una **intenció moralista**. Estan escrits **en castellà**, com tota la seua prosa, i tenen una ambientació romàntica.

També va escriure **un extens novenari dedicat a la Mare de Déu de l'Aurora**, signat el 1885, poc després de l'epidèmia del còlera. Sobre aquest dolorós tema, també s'ha trobat a l'arxiu de Pastor Aicart un **informe extens sobre l'epidèmia del còlera** i l'actuació de les autoritats locals així com de la Junta Local de Sanitat. Conté una descripció detallada i meritòria de la infecció, tant des del punt de vista mèdic com social. Així mateix, amb temàtica local i mèdica, figura una **Geografia mèdica de Beneixama**, un estudi sobre la forma de vida de la gent del poble amb estadístiques datades entre 1895 i 1904. O les estrofes que es canten a Beneixama en honor a

l'Aurora. O un himne a la Congregació masculina de Sant Lluís de Bocairent. Per si això no fóra prou, també tenia temps per a enllestir **sis quaderns de pensaments que Pastor copiava d'altres autors**. I encara, més de **vint quaderns i un fardell de fulls grans amb més de 2.000 sonets**. Tal com hem subtitulat el present volum, estem davant d'un escriptor prolífic, divers en els gèneres i sobretot incansable.

Manuscrit de la "Geografia mèdica" de Beneixama

Oracions a la Divina Aurora, patrona de Beneixama

5. Unitat de 4t d'ESO

Correspondència curricular

Continguts específics d'acord amb el Decret 87/2015 pel qual s'estableix el currículum i desenvolupa l'ordenació general d'Educació Secundària Obligatòria en la Comunitat Valenciana.

Lectura guiada i comprensió de textos i obres literàries, concordades amb el nivell, com a base per a la formació de la personalitat literària i el gaudi personal.

Pràctica de diversos tipus de lectura (guiada, lliure, silenciosa, en veu alta) de textos literaris com a font de gaudi i informació i com un mitjà d'aprenentatge i enriquiment personal.

Introducció a la literatura del segle XIX a l'actualitat a partir dels textos d'autoria masculina i femenina. La Renaixença. Característiques generals.

Objectius específics

Comprendre textos literaris de Joan B. Pastor Aicart utilitzant els coneixements sobre les convencions de cada gènere, els temes i motius de la tradició literària i els recursos estilístics. Apreciar-ne les possibilitats comunicatives per a la millora de la producció personal.

Aproximar-se al coneixement de mostres rellevants del patrimoni literari, com és el cas de l'obra de Pastor Aicart, i valorar-lo com una manera de simbolitzar l'experiència individual i col·lectiva en el context historicocultural del segle XIX.

Conèixer i distingir els trets característics de la producció literària de la Renaixença. Els Jocs Florals.

Criteris d'avaluació

BL4.1 Realitzar lectures d'obres literàries pròximes als seus gustos, triades lliurement o a proposta del professor, en silenci, en veu alta o participant en dramatitzacions i improvisacions de textos adequats al nivell, aplicant tècniques expressives i teatrals.

BL4.3. Exposar, en suports diversos, orals i escrits, les conclusions crítiques i raonades, sobre les connexions entre la literatura, les arts i la ciència, analitzant i comparant obres, personatges, temes i tòpics

universals, del segle XIX a l'actualitat, en creacions de diferent naturalesa (cine, música, pintura, textos literaris i dels mitjans de comunicació, etc.).

BL4.4. Analitzar un corpus de textos literaris, del segle XIX a l'actualitat, seleccionats entorn d'un tema o tòpic comú, com a forma d'aproximació a la literatura, identificant els trets essencials del context sociocultural i literari de l'època i les característiques del gènere i realitzant un comentari de forma i contingut per a expressar raonadament les conclusions extretes, per mitjà de la formulació d'opinions personals.

Estàndards d'aprenentatge avaluable (Decret 87/2015)

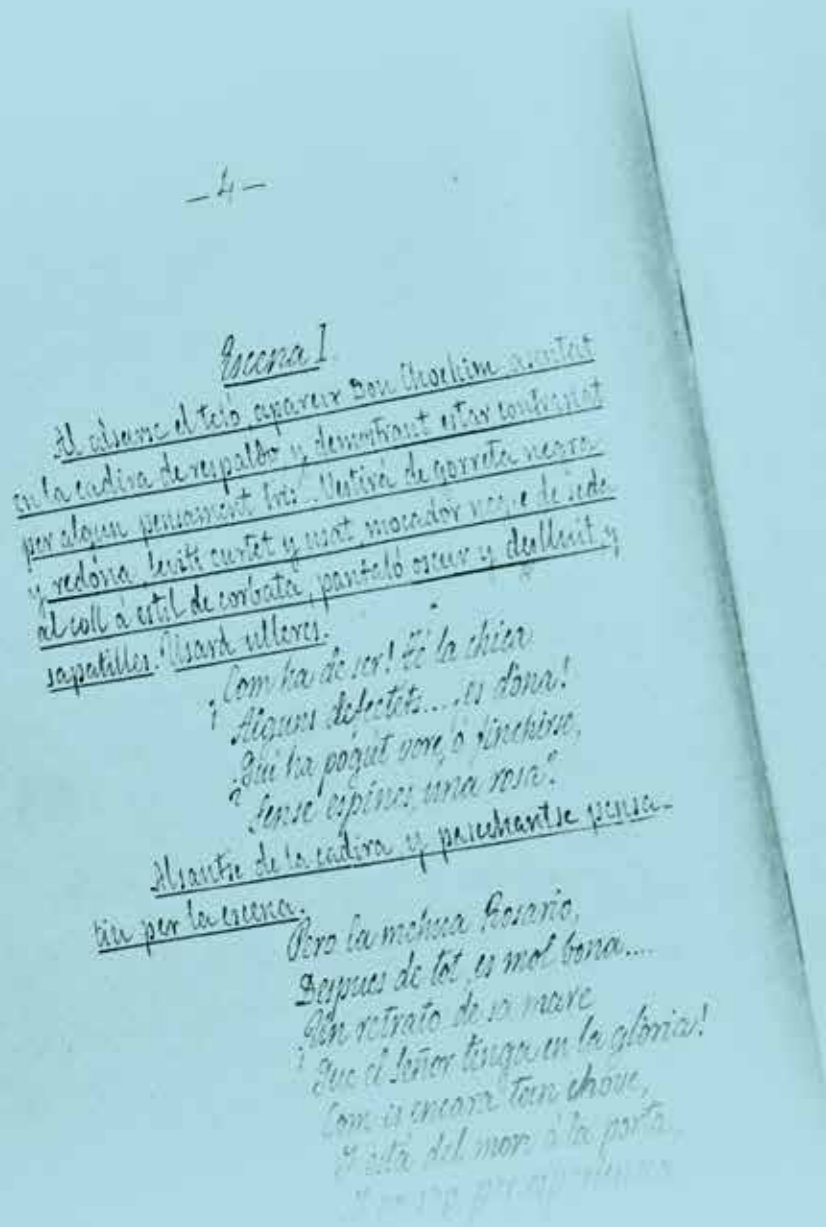
BL4.1 Realitza lectures d'obres literàries, triades lliurement o a proposta del professor, en silenci, en veu alta o participant en dramatitzacions i improvisacions de textos adequats al nivell, aplicant-hi tècniques expressives i teatrals.

BL4.3.1. Exposar, en suports diversos, orals i escrits, les conclusions crítiques i raonades, sobre les connexions entre la literatura, les arts i la ciència, analitzant i comparant obres, personatges, temes i tòpics universals, del segle XIX fins a l'actualitat, en creacions de diferent naturalesa.

BL4.4.1. Analitza un corpus de textos literaris, del segle XIX a l'actualitat, seleccionats entorn d'un tema o tòpic comú, com a forma d'aproximació a la literatura.

BL4.4.2. Identifica els trets essencials del context sociocultural i literari de l'època i les característiques del gènere dels textos literaris, del segle XIX a l'actualitat, analitzats.

BL4.4.3. Realitza un comentari de forma i contingut per a expressar raonadament les conclusions extretes de l'anàlisi dels textos literaris, del segle XIX a l'actualitat, per mitjà de la formulació d'opinions personals.

5. Unitat de 4t d'ESO

Qüestions a partir de la primera part:

1. Quina relació hi ha entre el romanticisme i la Renaixença?
2. Quina personalitat va influir en Pastor Aicart a l'hora d'usar el valencià per a la poesia?
3. Penses que l'ambient -tenint en compte els esdeveniments històrics que es donen entre 1868 i 1874- va influir en el fet que Pastor usara la seua llengua materna en l'expressió literària?
4. Amb quins autors renaixencistes valencians es va relacionar Pastor Aicart?
5. Per què l'escriptor anomenava la llengua en què escrivia poesia "llemosina"? Existeix o ha existit aquesta llengua?
6. Redacta un text expositiu sobre què són les ambaixades de Moros i Cristians; quina estructura tenen a la teua localitat; si existeix la "conversió del moro", qui és l'autor del text i si aquest ha evolucionat amb el temps.
7. Amb quin gènere teatral es relacionen les ambaixades de Moros i Cristians?
8. Escriu un text d'opinió en què valores la decisió d'escriure en valencià del jove Pastor Aicart al segle XIX i contrasta-la amb la situació actual.

Bust de Constantí Llombart als jardins del Real de València
Estàtua de Teodor Llorente, València

5. Unitat de 4t d'ESO

Treball sobre els textos

Text 1

L'arpa Llemosina A la reina dels Jocs Florals de Lo Rat Penat

I
¿Voleu, Senyora, escoltar-ne
com és de dolça i de rica
l'arpa que polsa València
quan canta, plora o somnia?

¿Voleu que desperte en cobles,
com l'aucellet que matina,
o que esclate en veus, com l'ona
que allà en la platja rellisca?

¿Voleu que udole més aspra
que el corn de la gent antiga?
La gent que ens deixà en herència
son cor, son ferro i sa llira!

¿O que marmole més dolça

que el rossinyol quan refila
vora del niu que en el sàlzer,
grunsant-se al vent, s'endormisca?

Té veus per cantar al vespre
quan sembla que el sol desbrina
les trenes d'or que el coronen,
i en té per cantar al dia
quan pel cel estén l'aubada
la clara llum matutina.

Si us plau, senyora, escoltar-me,
I us plau que vui us l'oferisca,
voreu com és la més bella
l'arpa que es diu llemosina.

II
Són les cordes seues la branca on s'agrusen
a l'aua i al vespre tot-temps els aucells,
on tot temps enfila, brodant-los de perles,
la mà de les Muses els llors a ramells.

Quan crida la Pàtria, forjar-ne sap l'himne
que un segle cantaren les colles del Cid,
les feres mainades que en pau com en guerra
portaven brodada la Creu al seu pit.

La Fe que ens inspira, la veu les arranca
Que encensa amb pregàries el seif de Déu;
la veu dels que pugen al cim del Calvari
portant a sos muscles el pes de la Creu.

Amor la punteja; desgrana en espurnes
que l'ànima escalfen, eixint un tresor,
i apar que llavors en fa que sortisquen
l'eixam tot de somnis que niuen al cor.

Diploma de Lo Rat Penat per a "L'arpa llemosina"

5. Unitat de 4t d'ESO

*Per ella, senyora, reviu les glòries
pel temps soterrades al fons de l'oblit;
per ella rebroten amb nova florida
les branques d'un arbre que Déu ha benit.*

*Té veu pels que ploren, vençuts en la brega
del món, les dolentes ferides del cor,
la té pels que reguen els erms de la vida,
tots jorns plens d'espines,
dels ulls amb el plor.*

*La té per als jòvens, més viva i encesa
que el raig d'or i porpra que en llum tiny el cel;
la té per les mares, més dolça que al llavi
del nin que acaronen, sa bresca de mell!*

*Pels savis és docta, pels sants és cristiana,
pels herois valenta, sonora pels vats;
per tots en té sempre, niant en ses cordes,
pregàries i cobles, cançons i dictats.*

III

*És la mateixa, senyora,
amb la que plora en Viana
i n'Ausiàs March enamora;
és la que endolcix sonora
nostra parla valenciana.*

*La que ha cantat amb veu dura
de l'aspre cim del Montgó
la cima que al cel s'atura,
i ha fet que arrele en l'altura
d'aqueix cim nostre penó.*

*La que té la veu immensa
del mar llatí que ens incensa
amb son buf tramuntanal,
i la dels lais que en Provença
sospira al vespre el mistral.*

*La que crema en l'encenser
dels seus cims el místic flaire
de les flors del taronger,
i escampa per fer dolç l'aire
perfums de murta i llorer.*

*Es la que escampa en llegendes
més flors que els nostres jardins,
quan solta a l'enginy les rendes,
i ens fa petjar per les sendes
pols dels vençuts sarraïns.*

*La que ns fa sentir sagrada
la glòria del temps passat,
pel temps nou tota arruïnada,
la que ens fa cantar l'aimada
Senyera del Rat-Penat.*

*La que ens fa pensar al cel
quan nostra ànima entristida
tasta del vici la mel,
que n'és una font de vida,
tot temps de plors o de fel.*

*És, senyora, l'arpa aquella
que, amb mots per l'amor dictats,
canta o plora en la capella
on fa tant de temps regnes bella,
Mare dels Desemparats.*

*L'arpa que ens ensenya el crit
que alça a sos peus el dolor
quan està el cor afligit,
perquè ens aboque ella al pit
el riu de mel de l'amor!*

*La que vui, senyora, us dóna
les palmes i els llors triums
que en ses cordes empresona;
la que us dóna vui corona
de Reina dels Jocs Florals!*

IV

*Guardeu, senyora nostra,
de l'arpa llemosina,
de l'arpa dels meus avis,
el virginal record
com guarda sempre en vetlla
la pàtria llevantina
puríssimes les glòries
d'un temps que plora mort.*

5. Unitat de 4t d'ESO

*Guardeu-lo nit i dia
dins l'ànima amb fe vera,
perquè allí dins arrele
sens por al sol ni al gel;
com guarda el niu la branca
de l'arbre en primavera,
com guarden les abelles
dintre el panal la mel.*

*Feu-ne tot jorn membra
d'aquesta nit tan pura,
en què València us dóna
de cobles un tresor,
i esment d'eix setí feu-ne,
que n'és tan sols figura
d'aquell, senyora meua,
que vui us alcem al cor.*

València, Jocs Florals de Barberá Masip

1. El poema presenta quatre parts i tres formes de vers diferents, que li donen més varietat. Identifica els diferents tipus de vers. En quines parts és idèntic el vers?
2. El jo poètic es dirigeix a una destinatària explícita. Qui és i amb quina denominació es refereix el poeta a ella dins del poema?
3. Després de llegir tot el poema, què significa l'arpa llemosina per a Pastor Aicart? Per què ho relaciona amb l'instrument musical?
4. Aquest poema va guanyar la Flor Natural dels Jocs Florals de 1895. Esbrina què eren els Jocs Florals, com s'organitzaven i quina importància tenien en la València de finals de segle. Quina entitat organitzava el certamen? Continua en l'actualitat convocant-los?
5. Els Jocs tenien com a eixos temàtics: Pàtria, Fe i Amor. Quins poemes que apareixen en aquesta selecció responen a cada un dels tònics literaris?

5. Unitat de 4t d'ESO

Text 2

Lo Rat Penat

Encar n'és ell: benida
sia la santa pàtria,
que en sos records, j'tots cendra!
plena de sant orgull encara creu!
Encar n'ets tu: tot mortes
són nostres gestes santes,
j! encara tu tens vida!
jDéu no ha volgut ta mort! jBenit sia Déu!

Sota tes negres ales
vetlla la glòria encara,
I encar j'oh Rat! et mire
com altre temps amb glòria en nostre escut!
jAvui que fins els marbres
de nostres santes tombes,
són pols, i el mur ciclopi,
bres un jorn de la pàtria veig caigut!

Benit sia Déu que et guarda
i et fa surar dessobre
la pols que el mon aventa
vers son setí de boires i d'esteles!
D'aqueixa santa altura
veuràs la nostra glòria,
el somniant reviuere,
i el foc ardent de nostres cors fidels.

Oh sí! De lo vell arbre
de nostra glòria, hi resten
encara les tres branques
de l'Amor, de la Pàtria i de la Fe.
jEn totes el Rat niua!
jNinguna és vui seca
fulles l'Amor els dóna,
I flors la Pàtria i son dolç flaire el bé.

Pot ser que la tempesta
de l'oït, seques les fulles;
potser trepitge iniqua
desfulladas pel fang ses fresques flors!
Doncs no son místic flaire

serà perdut: nosaltres
Els fills de Rat, encara
tenim per esguardar los nostres cors.

A l'ombra d'aqueix arbre
Ausias lo dolç cantava,
cerava el Cid son ferro
I Sant Vicent ens senyalava el cel
Per ço les tres florides
branques del benit arbre,
sostenen una espasa,
una citra i un cor que és tot de mel.

jTot temps en eixes branques
niuarà el Rat! jmaleïda
la mà que el destrat cere
per dur amb colps a sos rael's la mort!
Pels dret serà batuda,
Pels corbs serà menjada,
I al davallar els segles
del cim del temps, ens cridaran més fort.

No hi trobe llar la raça
d'aqueixos vils apòstates,
i de sa tomba el marbre
torne runa el pic de l'alt Montgó;
de tot record indignes,
jamai la pàtria els done,
per fer-ne sa mortalla
ni un bri tan sols de son benit penyó.

Lo Rat n'és viu: qui el vulla
tindrà llores, que encara
té per los fills que l'aimen
perles, garlandes, oracions i flors,
jOh! jQue jamai les branques
On niua vui, l'oït creme!
Per fe jamai sien seques,
reguem l'arbre amb la sang de nostres cors!

5. Unitat de 4t d'ESO

1. L'estrofa presenta dos tipus de vers, la qual cosa li confereix més varietat rítmica. Quines mides tenen? Com és la rima?
2. En la primera estrofa hi ha una paraula que es repeteix tres vegades, com una mena d'advertiment. Quin sentit creus que té en el poema?
3. Què representa el "Rat" per al poeta, en contrast amb els marbres de les tombes?
4. En la quarta estrofa hi ha una metàfora per la qual la glòria és un vell arbre, al qual li queden tres branques. Quines? Què signifiquen per a la Renaixença?
5. Pastor Aicart posa en cada branca una figura històrica. Qui en cada branca?
6. En l'avantpenúltima i penúltima estrofes, Pastor arremet contra els que vulguen derribar l'arbre de les glòries dels valencians. Amb quin nom es dirigeix a ells i què els desitja?
7. Per contra en l'última estrofa, lloa aquells que vulguen seguir el Rat. Què vol dir amb l'últim rellevant vers? Té un to reivindicatiu?

Text 3

Fides

Tu eres la ciència que al Senyor pregona,
i eres la vida que l'esperit enveja;
tu eres la llum que en nostre cor flameja,
i eres la parla amb que l'amor raona.

Al recés del teu pit el món s'adona
que eres força i virtut pel que flaqueja
i qui en serm teu per ton honor gemeja,
en el bres dels teus braços s'acarana.

N'és la Creu del Calvari ta Senyera,
l'host dels màrtirs ta bèl·lica mainada,
ton lluir en el cel l'eterna glòria,

i és la llum dels teus ulls la verdadera,
i és ta creu la més dolça i estimada,
i en sos braços alçar-te ta victòria.

1. Quina forma estròfica utilitza Pastor Aicart en aquest poema? Hi ha regularitat mètrica i de rima? Explica-la.
2. Qui creus que és aquest "tu" a qui es dirigeix el poeta en la primera estrofa?
3. En què consisteixen les quatre metàfores de la primera estrofa?
4. En el primer tercet l'autor estableix un paral·lelisme entre el món de la guerra i la religió. Determina les tres equivalències.
5. A quina de les tres branques de la Renaixença està orientada aquesta poesia?

5. Unitat de 4t d'ESO

Text 4

Amor

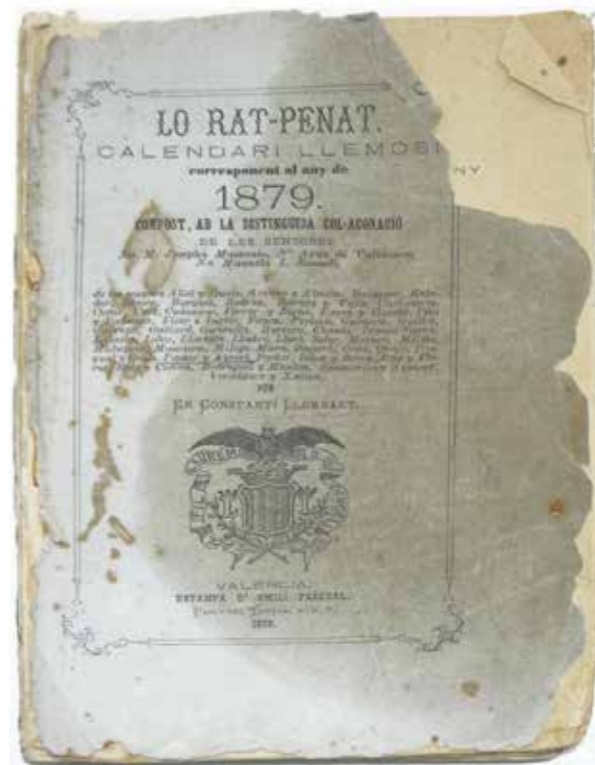
Amor! Amor! Amor! Paraula santa
que ens nodrix d'il·lusions i de poesia,
i amb la que el cor enamorat somnia
e amb veu del cel per sa conquesta canta.

A on el penó de ses victòries planta
sembla que naix enlluernador el dia,
i on esclata en magnífica armonia
vençut l'esprit per son fervor s'encanta.

Té en les llires la corda més sonora
té en els himnes l'espasa més discreta,
te en el temple del cor l'ara més pura,

i és la mística veu que ens enamora
en l'aixam de les cobles del poeta,
i és la vida, la pau i l'hermosura!

1. Podríem afirmar que es tracta d'un poema adscrit al Romanticisme? Per què?
2. Enumera quines són les virtuts que té Amor per a Pastor Aicart.
3. Opines que té un concepte molt idealitzat de l'amor? Per què?
4. Quina relació té amb el poeta i la seua capacitat per a cantar-lo?

Calendari llemosí de Lo Rat Penat, 1879, on figura un poema de Pastor

5. Unitat de 4t d'ESO

Text 5

La Torrentina

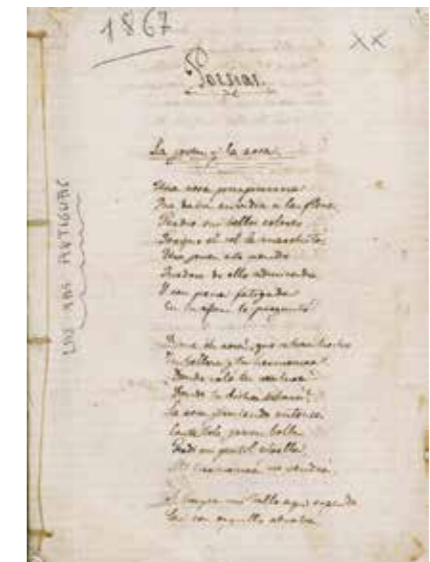
¿Que si és guapa la dona de Torrent?
El pensar en això em fa feliç,
perquè diu tot el món que és un encís,
i el que és un encís és un portent.

Té dos sols en els ulls, i somrient
té en els llavis la mel del Paradís,
i una veu tan redolça que és precís
no dubtar que és de mel un sol moment.

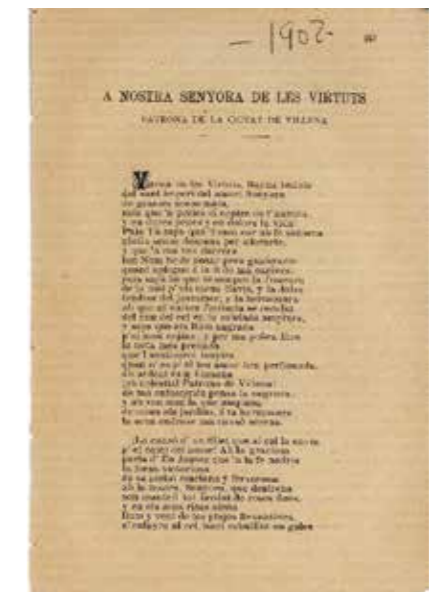
Per modesta i per guapa s'ha guanyat
del meu cor valencià l'admiració,
i com que el meu cor és tot honrat

jo li guarde tot temps la devoció
que ella té com ninguna al Rat-Penat,
i Torrent, el seu poble, a l'Assumpció!

1. En aquest poema Pastor abandona el to més artificios del registre literari i s'acosta a un to popular? En quins aspectes podem trobar-ho?
2. Com es refereix el poeta a si mateix en el primer tercet?
3. A què té devoció la dona al·ludida al poema?
4. Per què creus que Pastor Aicart li dóna importància a aquest fet?

Cuaderno de 1867, primer poemari escrit per Pastor en castellà

Poema dedicat a Nostra Senyora de les Virtuts, patrona de Villena, en Valencià

5. Unitat de 4t d'ESO

Text 6

¡Desperta Ferro!

*Desperta ferro, i nodrisca
ton dring aspre amb dura veu
el cor que avui defallisca;
desperta i fes que revisca
sa fe en la pàtria i en Déu;*

*desperta ferro, i que esmole
ta fulla en el roc nadiu
que el vell crit de guerra udole,
ji encar en somni marmole
que del vell foc hi ha caliu!*

*(...)
I és nostra llira l'aimada
d'En Ramon i d'Ausias Marc
hui com llavors puntejada
pel que plora sa estimada,
pel que troba el seu pa amarg;*

*la que al món fou maravel·la,
i ens fa recordances hui
d'aquella fe enjamai vella
que ens féu solcar amb la rella
de la Creu aquest jardí;*

*la que encara alça sa veu
des del Montgó al Montserrat,
des del Bruc al Pirineu,
jvells murs del casal sagrat
que hostatja, oh Pàtria, el bres teu!*

*i nostra fe és la fe santa
que ens fa memòria dels furs
quan els llig, i honora, i canta,
i és la que aixeca geganta
dels nostres temples els murs,*

*i aquella que amb sant anhel
té la colla més guerrera
de màrtirs que hi ha en el cel,
veillant la santa senyera
que teixí Eulàlia amb son vel.*

*Desperta ferro i que siga
com als jorns del temps antic
¡quan aquí un sols cor glatia!
¡quan n'era la glòria aimia
dels avis, i Déu l'amic!*

*(...)
Som els néts dels que enfonsaren
les colles dels sarraïns
quan amb sos peus les xafaren,
i amb sang de moros regaren
les planes dels teus jardins;*

*som els de sempre, els de abans;
els d'En Jaume i En Borrell,
els néts dels Reis i dels Sants,
¡els rebrots d'aquells gegants
que sostenen el món vell!*

1. A qui dirigeix el poeta els seus versos? Què és en aquest poema el ferro i quina figura literària utilitza Pastor per a no referir-se directament a l'objecte, sinó al material de què està fet?
2. Segons les dues primeres estrofes, podem dir que el poema té un to reivindicatiu? Què significa la imatge que diu que encara hi ha caliu del vell foc?
3. A què fa referència Pastor Aicart quan parla de "és la nostra llira l'aimada d'En Ramon i d'Ausias March? Qui és Ramon? Qui és aquella que encara alça la veu des del Montgó al Montserrat, i des del Bruc al Pirineu?

5. Unitat de 4t d'ESO

4. En quins versos hi ha un sentiment de nostàlgia del passat gloriós, on fa al·lusió als Furs, a la senyera?
5. Desitja el poeta que tornen aquells temps antics? I què vol dir el vers "quan aquí un sols cor glatia"?
6. Què som els valencians i d'on venim segons la visió del poeta? Aquest to té a veure al el moviment de la Renaixença? En quin sentit?

Text 7

Montgó

*Oh roc gegant que amb penyes per jaç la testa aixeques
pels núvols coronada,
que en camps desbrina encesos la tempestat al vent!
Oh eterna i aspra guaita de nostra llar sagrada,
l'espata envermellida
pel trèmul raig de l'aua que fibla el sol d'Orient!*

*Amb quant amor de glòria el meu esprit somniant-ne
jorns del passat gloriosos
vol rompre de ses tombes el marbre amb sos conjurs,
renàixer fent altívols, i nobles i orgullosos
llurs herois i llurs savis,
i comtes, sants, i poetes, i glòries, lleis i furs!*

*Oh serra beneïda! Tu has de tornar a veure'm
dels fets de nostres pobles
surar per l'ampla volta la nau del llum del Sol,
i escoltaràs llegendes dels avis, precis i cobles,
i somniaràs devallen
dels cims, els almogàvers vetlant en ton bressol.*

1. És molt típic en el romanticisme unir naturalesa i sentiments humans donant a la primera un valor simbòlic. Ho va fer Jacint Verdaguer amb els Pirineus en el seu poema èpic "Canigó" i també Miquel Costa i Llobera en "El pi de Formentor". Busca informació sobre els dos poemes i establir una relació amb aquest Montgó de Pastor Aicart.
2. Escribe informació sobre el Montgó, on està situat, característiques físiques i culturals per als valencians.
3. Aporta informació també sobre els almogàvers que apareixen en la darrera estrofa. Què creus que simbolitzen?
4. Llegint la selecció d'estrofes, quin valor li atorga el poeta a la muntanya?
5. Quina mètrica utilitza Pastor en aquest poema i per què creus que ho fa?

6. Unitat de BATXILLERAT

Correspondència curricular

Objectius concrets

- Conèixer el context històric en què es va produir la Renaixença valenciana.
- Identificar les característiques de la Renaixença.
- Conèixer la figura de Joan B. Pastor Aicart i situar-la dins de la Renaixença valenciana.
- Identificar les característiques del llenguatge literari de Pastor Aicart.
- Conèixer l'abast del naturalisme en literatura i la contestació que va tenir per part d'autor com Pastor Aicart.

Criteris d'avaluació amb la numeració del Decret esmentat

BL4.1 Analitzar críticament textos lírics, narratius, dramàtics i didàctics, en prosa i en vers, d'autoria masculina o femenina, per a explicar l'evolució diacrònica de les formes literàries des de l'edat mitjana fins al segle XIX per mitjà de la realització de treballs de síntesi, creatius i documentats, que presenten la literatura com un producte lligat al seu context històric i cultural, capaç d'acostar-nos a altres mons i pensaments.

BL4.2. Interpretar, utilitzant les tècniques del comentari literari, obres completes o fragments de l'edat mitjana al segle XIX; justificar la vinculació del text amb el seu context i la seua pertinença a un gènere literari determinat; analitzar la forma i el contingut; descobrir la intenció de l'autor; reconèixer l'evolució de temes i tòpics en relació amb altres disciplines, i expressar raonadament les conclusions extretes per mitjà de l'elaboració de textos estructurats, orals o escrits.

Estàndars d'aprenentatge avaluables

BL4.1.1. Analitza críticament textos lírics d'autoria masculina o femenina, per a explicar l'evolució diacrònica de les formes literàries des de l'edat mitjana fins al segle XIX, per mitjà de la realització de treballs de síntesi, creatius i documentats, que presenten la literatura com un producte lligat al seu context històric i cultural, capaç d'acostar-nos a altres mons i pensaments.

BL4.1.2. Analitza críticament textos narratius en prosa i en vers, d'autoria masculina o femenina, per a explicar l'evolució diacrònica de les formes literàries des de l'edat mitjana fins al segle XIX, per mitjà de la realització de treballs de síntesi, creatius i documentats, que presenten la literatura com un producte lligat al seu context històric i cultural, capaç d'acostar-nos a altres mons i pensaments.

BL4.1.3. Analitza críticament textos dramàtics, en prosa i en vers, d'autoria masculina o femenina, per a explicar l'evolució diacrònica de les formes literàries des de l'edat mitjana fins al segle XIX, per mitjà de la realització de treballs de síntesi, creatius i documentats, que presenten la literatura com un producte lligat al seu context històric i cultural, capaç d'acostar-nos a altres mons i pensaments.

BL4.1.4. Analitza críticament textos didàctics, en prosa i en vers, d'autoria masculina o femenina, per a explicar l'evolució diacrònica de les formes literàries des de l'edat mitjana fins al segle XIX, per mitjà de la realització de treballs de síntesi, creatius i documentats, que presenten la literatura com un producte lligat al seu context històric i cultural, capaç d'acostar-nos a altres mons i pensaments.

BL4.2.1. Justifica la vinculació del text al seu context, la pertinença a un gènere literari determinat en obres completes o fragments des de l'edat mitjana al segle XIX.

BL4.2.2. Analitza la forma i el contingut d'obres completes o fragments de l'edat mitjana al segle XIX.

BL4.2.3. Descobrix la intenció de l'autor en obres completes o fragments de l'edat mitjana al segle XIX.

BL4.2.4. Reconeix l'evolució de temes i tòpics en relació amb altres disciplines en obres completes o fragments de l'edat mitjana al segle XIX.

BL4.2.5. Expressa raonadament les conclusions extretes per mitjà de l'elaboració de textos estructurats.

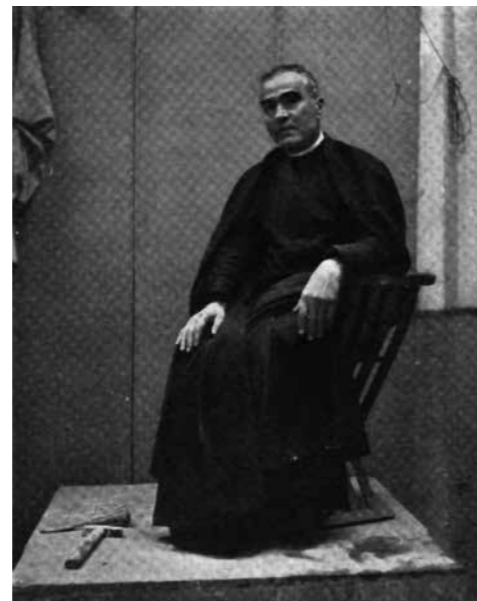
6. Unitat de BATXILLERAT

Propostes d'activitats a partir de la lectura de la primera part:

1. Relaciona en un text expositiu el context històric de 1868 i la ideologia en favor de la república en els escrits de Pastor Aicart d'aquella època.
2. Llig els vessants del romanticisme europeu explicats en la introducció i determina en quin s'adscriu el nostre escriptor. Justifica-ho d'acord amb la lectura dels textos que apareixen més endavant.
3. Esbrina la relació de Pastor amb Jacint Verdaguer i amb Àngel Guimerà, dos autors molt destacats de la Renaixença catalana.
4. Quins punts de contacte creus que trobaria amb Jacint Verdaguer?
5. Investiga sobre l'epidèmia del còlera al teu poble i redacta un text d'investigació des d'un punt de vista comarcal i local.

D. Angel Guimerà, President dels Jocs Florals

Jacint Verdaguer

6. Unitat de BATXILLERAT

Treball sobre els textos

Text 1

En Lo Cor

Publicada en "La Renaixensa", Vol I, pp 63-64, 1876.

*Dintre el meu cor hi ha niuada
d'amorosos pensaments;
uns que baixen fins la terra,
i altres que pugen al cel.*

*De gaudi i dolça gaubança
sembla que són els primers,
i de melangia i penes
taste l'amargor en ells,*

*i els altres que són tan tristos
com el meu penediment,
recordances d'altra vida
em donen amb sos plaers.*

*Ales del cor, ales blanques
com les clapes de la neu,
porteu-me al cel els insomnis
que vessa el cor a torrents,*

*que en el món va defallint-ne
de mon esperit la veu,
i caure sent una a una
les fulles de los llorens.*

*Dintre el cor tot són tempestes
d'angúnies i sentiments,
i en el món somriu l'aubada
amb son verginal oreig.*

*Dintre el cor tot és ja fosca,
fosca dels passats plaers,
i en el món tot és bellesa,
llum, amorettes i aucells.*

*Ales del cor, ales blanques,
ales de mos pensaments,
niuada de mos ensomnis,
recordances d'altres temps,*

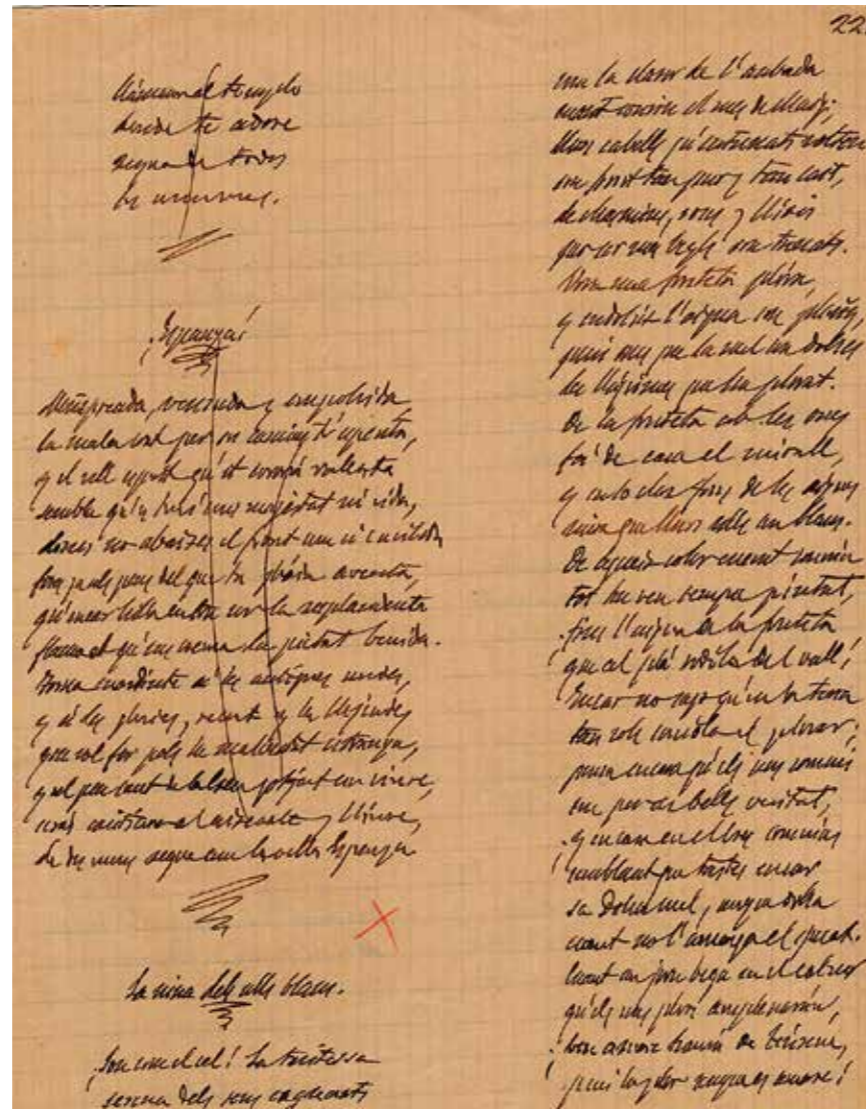
*si mortes mos ulls us veuen
de lo trist cor dintre el bres,
treuen roses i assutzenes
sa mortalla ricament*

*doncs en la pobra niuada
d'amors que en el meu cor veig,
hi ha un aucell que es tot bonic,
un aucell que és diu la fe.*

6. Unitat de BATXILLERAT

1. Esbrina l'origen i el paper de la revista on apareix publicat el poema en el desenvolupament de la Renaixença.
2. Identifica el tipus d'estrofa emprada. Determina la mètrica i la rima.
3. D'acord amb la lectura de les tres primeres estrofes, quines classes de pensaments amorosos conviuen al cor del jo líric?
4. El poeta fa un joc líric entre l'ocell de l'última estrofa, les niuades metafòriques i les ales del cor. Estableix les relacions entre tot. Relaciona-hi el terme "al·legoria" per a explicar-ho.
5. En la quarta estrofa, a qui dirigeix el poeta les seues paraules i què li demana?
6. En la setena estrofa hi ha un contrast entre el que sent el seu cor i el que hi ha al seu voltant, molt del gust del Romanticisme. Explica'l. Els passats plaers que esmenta són vistos amb dolor i penediment pel poeta. Per què creus que pot ser?
7. Segons el que podem llegir en la darrera estrofa, qui salvarà el cor de la situació de tristor? Potser té un sentit religiós? Justifica la resposta.

Manuscrit de "La nina dels ulls blaus"

6. Unitat de BATXILLERAT

Text 2

La Nina Dels Ulls Blaus

Publicat a "Lo Renaixement" (publicació que momentàniament substitueix "La Renaixensa" mentre la publicació estava suspesa per ordre del govern. pp 102-103. 1879)

*Són com el cel: la tristesa
i dolçor de sos esguards
com la claror de l'aubada;
ses palpebres, núvols blancs.*

*fins l'aigua de la fonteta
que al fons rodola del vall.*

*Sos cabells que entrenats volten
son front tan pur i tan cast,
de romanins amb flors blaves
per ser més bells són trenats.*

*Encar no hi sap qe en la terra
sols ens consola que plorar;
encara pensa que els somnis,
són per ser bells veritat.*

*Vora una fonteta plora
i endolceix l'aigua amb son plany;
més que la mel són de dolces
les llàgrimes que ha plorat.*

*Encara en lo bres somnia
i d'amor no tasta encar
la dolça mel, sempre dolça
quan no l'amarga el pecat.*

*De la fonteta amb les ones
fa de son rostre un mirall,
i en el clar fons de las aigües,
hi veu que sos ulls són blaus.*

*Quan un jorn taste el calze
que son plor emplenarà,
¡Ben amarg hi haurà de beure'l,
que el plor és sempre amarg!*

*D'aqueix color quant somnia
tot ho somnia pintat,*

*I encar que com el cel siguen
sos ulls i sos trists esguards
com la claror de l'aubada,
¡ja no en vorà tot tan blau!*

1. Fes una descripció de la jove al·ludida al poema, a partir de les dues primeres estrofes.
2. Per què és important el color dels ulls de la protagonista, sobretot tenint en compte el joc amb la fonteta i les llàgrimes?
3. Quina característica de la xiqueta destaca en la cinquena estrofa?
4. La sisena estrofa, ja en la primera paraula del vers, marca un canvi per contrast en el tema del poema. Explica'l. Com s'anomena la repetició d'aquesta paraula al començament d'altres versos?
5. Segons el poeta, com serà l'aigua que emplenarà amb les llàgrimes quan "taste la dolça mel de l'amor"? Com era aquesta aigua, abans, en la tercera estrofa?
6. Què significa l'últim vers? Creus que l'autor és pessimista respecte a la pèrdua de la innocència amb el pas del temps i amb la irrupció de l'amor? Quin concepte de l'amor hi veus?

6. Unitat de BATXILLERAT

Text 3

La Llàntia

*¡Tu sola restes en aqueix ombrívol
trist llar de nostres avis;
tu sola amb ta llum dónes
més vida a l'enderroc!*

*¡Sembles l'esprit de la casal runada
que son sepulcre vetlla!
¡Sembles l'última espurna
Que guspireja quan s'apaga el foc!*

*A ton voltant les porxalades cauen,
runades per els segles,
i el temps escriu les cambres,
els murs i els torricons.*

*¡Ni la veu d'un joglar s'escolta trista
per els rocams que et volten!
¡Sols quan el llop udola,
semblen trémer de por fins els turons!*

*¡Tu sola restes! Llumentant ruïnes
voltada de tenebra,
n'ets la viventa peïja
de nostre altiu passat.*

*¡Oh! no t'apagues! Tremolosa i sola
llumena aqueixes restes,
¡tal volta un jorn revisquen
fins les pedres que el temps ha
soterrat!*

1. Pastor empra una estrofa amb mètrica variada? Quins dos versos utilitza? També en la rima és més innovador: quins versos rimen?
2. En la primera estrofa, el poeta es dirigeix directament a la llàntia i li atribueix unes qualitats. Quines? Aquest poema té, per tant, un definit caràcter apostrofic, accentuat amb l'ús de les exclamacions, quan es dirigeix a aquest "tu" que és la llàntia.
3. En la segona, la llàntia està dins d'una casa en runes: fes una descripció del seu estat i a què creus que realment el poeta s'està referint tenint en compte que en la tercera estrofa mitjançant una metàfora diu que la llàntia és la viva peïjada del passat?
4. Per intensificar l'estat miserable de la casa, utilitza una figura literària basada en repetició de sons amb voluntat de crear un determinat efecte. Com s'anomena i en què consisteix al poema?
5. Els dos darrers versos, per contrast amb la desolació anterior, són manifestament optimistes i reivindicatius. Per què?
6. No és estrany que Constantí Llobart triara el poema per a publicar al Calendari Llemosí del 1878 que editava Lo Rat Penat. Informa't sobre aquest autor valencià i la societat que va fundar.

6. Unitat de BATXILLERAT

Text 4

La Joia De València (estrofes)

*II
D'En Martí els temps corrien,
la guerra estava parada,
la virtut amb gran imperi
dintre València regnava.
Les glòries de la ciutat,
mil trobadors amb son arpa
i amb dolça veu pregonava
cantant sa història afamada.
Pero encar faltava glòria,
encar caritat faltava
car els homes deseparats;
car els folls en sa desgràcia,
de la pietat el foc viu,
la clara llum d'esperança
buscaven i no encontraven
puix la caritat faltava.
Llavors el bon Gilabert
Jofré que València aclama,
per a remeiar les faltes
que allí amb sofriment mirava,
religiosa confraria
fundà que als folls emparara,
i als òrfens donara mare,
i als deseparats casa.
Estos confreres cristians
que l'ésser de fe donaven
als ulls pecs amb el pecat;
e raigs de llum sacrosantes
volgueren llavors fermosa
fer una imatge agraciada
car així tindria València,
entre ella i el cel, escala.*

*Pobra imatge no volien
rica imatge desitjaven,
car lo bon Jofré, fermosa
com la del cel la somniara.
Mals escultors no faltaven,
Però molts bons es buscaven,
puix tots que fos ja volien
com de lo cel abaixada.
Lo bon Jofré en llurs desitjos
sols a Déu li demanava,
bons artistes, pus que foren
àngels en figura humana.
Un vespre, quan ja el sol
llurs daurats raigs apagava
dintre núvols blancs i rojos
amagant-se en la muntanya
tres pelegrins, estrangers
que molts cregueren d'Itàlia,
per Fra Gilabert Jofré
de l'hospital a l'entrada
preguntaven, car ells deien
que era molt gran sa encomanda.
El buscaren i el més jove
amb Jofré, modest parlava,
que atent oïa llurs mots.
"Nosaltres de llarga pàtria
venim a fer eixa imatge
com de lo cel abaixada.
Nosaltres tres en tres jorns
farem eixa verge santa
i el preu serà poc gran,
mes l'obra serà acabada."*

6. Unitat de BATXILLERAT

1. El títol del poema té dos sentits, aprofitant la polisèmia. Per un costat, la joia com alegria de València, ja que la primera part és un cant de “ma pàtria València”; per un altre, la joia (objecte de luxe, preuat) de València de tenir per patrona la Mare de Déu dels Desemparats. Pastor rememora aquest fet. De quin temps està parlant? Cerca informació sobre el temps de Martí i sobre el personatge de Fra Gilibert Jofre.
2. Per què li faltava “glòria” i “caritat” a la ciutat de València fins aquell temps?
3. Pastor posa especial èmfasi en el fet que la patrona és la Mare de Déu dels Innocents, Folls i Desamparats. Això mostra el seu caràcter proper al desvalguts o necessitats. En quins passatges del poema hi trobes aquesta sensibilitat?
4. En quin dels tres eixos temàtics de la Renaixença situaries aquest poema?

Text 5

La Novela Moderna.

Cartas críticas, ed. Francisco Compañy, Alcoi, 1886

Fragment 1r

Sin ahondar mucho en esta cuestión, antójasele soberanamente pretenciosa la civilizadora y cristiana intención docente que con tan buen intento adjudica Vd. gratis et amore al naturalismo, tomando como artículos de fe sus cacareados propósitos pedagógicos, pues si bien es verdad que no se le cae de los labios tan sanísimo y civilizador deseo, no lo es tanto, que se pueda reconocer que fácilmente en sus obras la realización práctica de tan moralizadora tendencia. Desde lo alto de esas cátedras sosteni-

das por el éxito, sólo caen lecciones de perversión y enseñanzas dignas de las ciudades nefandas; ¡así hallarían los epicúreos de Pompeya, cuando la lava del Vesubio calcinó sus corazones podridos! ¡Libreos Dios de Zolas, Daudets y Belots, como maestros de buenas costumbres! ¡Libreos Dios de gustar ni aún por curiosidad el fruto envenenado de sus predicaciones!

1. Sembla que Barcia Caballero en el seu llibre atribueix al naturalisme una intenció docent. Què li respon Pastor Aicart?

6. Unitat de BATXILLERAT

Fragment 2n

El rápido desencanto que me produjo la procaz osadía pornográfica de Emilio Zola, moviome a odiarle, literariamente se entiende,- y a encontrar suaves y blandos, como si fueran dados por manos de aristócrata y nerviosa demisela, todos los zurriagazos y azotainas de la crítica. Porque nunca había cruzado

por mi magín la idea de que la desvergüenza, el cinismo y el descaró pudiesen atreverse a volcar tanto lodo, tantas impurezas, tantas desnudeces y tantas repugnancias, sobre la paleta del costumbrista parisiense.

1. A qui critica en aquest fragment? Esbrina qui va ser aquest autor francès tan important per al corrent anomenat naturalisme.

Fragment 3r

A nuestra pecadora sociedad, no le place ya ser viciosa a solas y como en secreto; necesita testigos vocingleros; busca y paga con esplendidez, pregoneros de su deshonor y de sus liviandades; quiere añadir el vergonzoso escándalo de la publicidad a la ignominia más vergonzosamente impúdica y liviana de sus concupiscencias. Removiendo con la asarlariada, corruptible y corruptora pluma del novelador naturalista el fondo totalmente cenagoso de sus miserias, ha querido y alcanzado que se enturbiasen

las cristalinas y potables aguas de la literatura. No es ella la que ha inoculado en sus venas el ponzoñoso virus del naturalismo; encontró a la sociedad enferma, disoluta y pecadora, y respondiendo con criminal complacencia a sus gustos y a sus deseos, por ser sin duda demasiado cobarde para contrariarlos y combatirlos, tomo a pechos y sin escrúpulos de conciencia, la punible empresa de pintar con tintas y colores envenenados.

1. Com descriu Pastor la societat actual? Quins costums té? Què fa amb aquest material el narrador naturalista?

Fragment 4t

[...] entiendo yo por el contrario, que no es lícito, ni moral ni artísticamente, ocuparse en la exposición de vicio, por no creer que sea ese el camino por donde pueda llegarse con desembarazo al fin altamente moralizador que tal vez se propone alcanzar el novelista. No importa tanto en el estudio clínico de los vicios y las miserias sociales exponer detenidamente los perfiles y detalles y circunstancias de su repugnante y conocido proceso patológico, como

desenvolver y mostrar las terribles consecuencias de la transgresión. La exposición de vicio, presentando al desnudo ciertos detalles que nuestra malsana y curiosa concupiscencia quiere probar a toda costa, aumentará el número de pecadores; la exposición de sus consecuencias, alcanzará sin duda más fácil y prontamente el deseado fin.

1. Pastor no dubta sobre què ha de fer un narrador. Quina és la seua opció?

6. Unitat de BATXILLERAT

Fragment 5é

Yerran por esta razón necesariamente los que concediéndolo todo a la forma, no dan al espíritu que palpita en las creaciones artísticas toda la importancia a que en realidad tiene muy superior derecho, y yerran aunque no en tanto grado, los que solo ven

la belleza en el fondo vivo de la idea que pretenden sensibilizar, teniendo y defendiendo como detalle secundario y liviano la factura artísticamente hermosa del regio manto que a guisa de purpurada veste arroja la fantasía sobre los hombros de su ideal.

1. Segons aquest text, què és més important per a Pastor Aicart la forma o el contingut de les obres? Justifica-ho.

Fragment 6é

No cause extrañeza pues, que en vista de todo esto, se hayan sentido precisados algunos gobiernos a prohibir la circulación de las novelas de Zola en nombre de la moral y de la higiene, y en uso del sagrado derecho que asiste a todos los regidores del Estado para promover y amparar la restauración cristiana de sus administrados, tan hondamente amenazados por esos tósigos literarios [...]. Yo aplaudo esa medida de alta policía, en nombre de las letras tan salvajemente ultrajadas, de la virtud tan profanamente escarnecida, del pudor befado y puesto en cruz por las pasiones más viles, y hasta en nombre de la cultura intelectual de nuestro siglo.

[...]. Y concluyo con una observación. Si el África comenzaba un tiempo en los Pirineos, como con galantería francesa escribió el autor de Los Mohicanos bien podemos asegurar a buena cuenta de tan cortés pipopo, que en materia de novelas, hay muchos zulús acampados en las orillas del Sena [...]. ¡Ojala fueran tan altas las cumbres de los Pirineos que, levantándose hasta los últimos límites del espacio y ofreciendo eterna e inescalable valla a todas las invasiones, impidiesen en absoluto la entrada de las ideas, de los vicios, de las costumbres y de los vientos de corrupción que nos atosigan y marean!

1. Què arriba a plantejar Pastor Aicart davant la publicació de novel·les naturalistes?
2. Quina referència curiosa hi ha respecte al començament d'Àfrica? Què desitjaria l'autor respecte al Pirineus?
3. El llibre s'estructura en una sèrie de cartes dirigides a Juan Barcia Caballero arran de la publicació d'aquest escriptor gallec del llibre *La cuestión palpitante. Cartas amistosas a la Sra. D^o Emilia Pardo Bazán*. A la seua vegada, aquest era una resposta també en forma de cartes que Emilia Pardo Bazán va escriure en el diari *La época* recollides en el volum *La cuestión palpitante*. D'acord amb el que has llegit a la introducció i a la informació que pugues buscar en internet, quina és aquesta qüestió palpitant?
4. Activitat de debat a classe: L'art (la pintura, la literatura, l'escultura) ha d'intentar retratar la societat tal com és, fins i tot centrant-se en les seues aspectes més menyspreables, alimentant els instints més baixos del receptor? O per contra ha de censurar aquests aspectes (el vici, la corrupció, el crim) per tal de millorar la societat? Podem ampliar el debat amb el paper de la televisió o de determinats continguts d'internet o de videojocs: val qualsevol cosa a costa de l'audiència?

6. Unitat de BATXILLERAT

Text 6

Pluja d'estiu

Nota: Hem conservat la mateixa ortografia amb què va transcriure Josep Martínez Sanchis al llibre *Pastor Aicart. Més enllà de la poesia* el fragment de l'obra de teatre. Així, podem observar l'ortografia peculiar que utilitza l'autor en aquest període amb absència de normativa comuna.

ESCENA IV

Don Chochim i el so Vaoro.

Entra el so Vaoro, vestit de llaurador acomodat, y apoyántse en un bastó pera disimular la seua coixera.

Sr. Vaoro	Bon dia.	Sr. Vaoro	Com se diu també que atre li fa cosquerelles...
Don Chochim	(Apart) <i>La gata coixa.</i>	Don Chochim	Si me s'arruguen les selles
Sr. Vaoro	(Alsant mes la veu) <i>Bon dia!</i>	Sr. Vaoro	Com se diu...
Don Chochim	(Apart) <i>Vacha un suchecte.</i>	Don Chochim	(Interrumpint) <i>Yo li diré</i>
Sr. Vaoro	(Tocantlo en el muscle)	Don Chochim	lo que ara fa mes al cas
	¿ <i>Que está sort?</i>		ya que vosté s'en proposa;
Don Chochim	Tinc el defecte		li diré que así en ma casa
	d'estarho quant me s'antoixa.		soc yo el amo, y nadie mas;
Sr. Vaoro	¿Y aixó li pasa á menut?		qu'en ella se fá el gust meu,
Don Chochim	¡Vacha una pregunta!		perqu'el seu así val poc;
Sr. Vaoro	(Interrumpint) <i>Pero...</i>		que no ya mes rey ni Roc
Don Chochim	Me s'antoixa So Vaoro		qu'este gust meu y el de Deu;
	que hui em quede sort y mut.		ue tot aixó que se diu
Sr. Vaoro	(Apart) <i>Pareix que té mal humor.</i>		segons diu vosté per l'horta,
	Hui me s'emporta Pateta.		m'importa tant com m'importa
Sr. Vaoro	¿No té diners?...		l'aigua que porta hui el riu;
Don Chochim	(Enfadat) <i>Repalleta</i> mes que		Y al mateix temps li diré
	vosté, si señor.		perqu'es lo que mes em pica,
	Ni saben mes, ni té res		que no li done la chica
	pera vostés importancia...		que soc mes ric que vosté,
	¡Sempre buscant la sustancia		y qu'em farà un gran favor
	dels diners! ¡Sempre els diners!		si em buida pronte la escóla
	Pareix que tenen el cor		y pica al moment de sóla
	forrat, y ple de aguiletes.		fent la del fum... si señor.
Sr. Vaoro	¡Don Chochim!	Sr. Vaoro	(Enfadat). <i>Poc a poc.</i>
Don Chochim	Tinc mes perretes	Don Chochim	En calma. No sé perquè.
	que vosté, perque el tinc d'or.	Sr. Vaoro	Vosté... no vol a la chica.
Sr. Vaoro	¿Té algun disgust per la chica?	Don Chochim	(Incomodat) <i>Fals y mal.</i>
Don Chochim	¿Pero á vosté que l'importa?	Sr. Vaoro	¡Podén ser rica!
Sr. Vaoro	(En intensió y socarroneria.)	Don Chochim	Rica es la dona de bé.
	Home, com se diu per l'horta,		Vosté se pensa que l'or
	qu'el meu Tonet ya no pica		tot hu apaña... pues s'engaña
Don Chochim	(En despresi) <i>¡Tonet!</i> ...	Sr. Vaoro	Pues asó si que hu apaña.
		Don Chochim	Que li apaña a Toni el cor.
		Sr. Vaoro	El meu Toni...

6. Unitat de BATXILLERAT

Don Chochim	Es un perdut.		com si no pintara res!
Sr. Vaoro	-¡Don Chochim!		¡Negarli la má al meu chic de sa filla, y despacharme!
Don Chochim	¿Vol que hu aclare?	Don Chochim	¡Sí señor!..
Sr. Vaoro	¡Mire que parla en son pare!	Sr. Vaoro	Tinc que vengarme, y vorém si fá el ser ric.
Don Chochim	Per aixó parle tan brut.		¡Vorém si el tindre aquiletes, es tindre fums ó atres coses!
Sr. Vaoro	(Molt incomodat y plé d'orgull)		¡Ham de vore si estes roses son millors que les porretes!
	¡Vosté no sap qui es Tonet!	Don Chochim	M'alegre...
	¿Tancarli á Tonet la porta cuant no hiá fadrí en el horta mes estirat, ni mes dret?	Sr. Vaoro	(Molt incomodat) <i>Sapia vosté que soc un bou...</i>
	¿Donárlí al chic carabasa sense qu'en vosté s'acare?	Don Chochim	No li fá.
	¿Dirli en la carta a son pare que fá sobra en esta casa?	Sr. Vaoro	Vosté s'enrecordará.
	¿Vosté sap lo que s'ha dit?	Don Chochim	M'alegre mes...
	¡Ni pensáro! ¡Traga el conte, que yo que de res m'afrente, m'ha afrontat, y estic rostit!	Sr. Vaoro	Plé de cólera. Páseu bé.
	¡Dirme que así estic de mes!		
	¡Voler posarme hui en ralla, y á crits posarme la palla	Al anarsen el So Vaoro, sego de ira, tropesa en Rosario qu'entra entonses per la porta.	

1. Es tracta d'una comèdia en un acte, de caràcter costumista escrita en un valencià col·loquial. Com s'anomena aquest subgènere?
2. Contràriament al nivell emprat en la poesia, arcaïtzant i culte, el que utilitza en aquestes obres presenta els trets dialectals del valencià apitxat. Per què creus que ho fa Pastor Aicart? Quins són aquests trets propis de l'apitxat que detectes en el text?
3. L'obra conta la història de don *Chochim*, pare de Rosario -una jove que pareix destinada a casar-se amb Tonet- i el senyor Vaoro, llaurador ric, pare de Tonet. Però apareix Manolo, un jove amb menys diners però més honorat i que s'ha guanyat el favor de don *Chochim*, el qual s'ha enamorat de Rosario. Què és el que ocorre en aquesta escena quarta? Com acaba la relació entre don *Chochim* i el senyor Vaoro?
4. El tema de fons de l'escena i de l'obra en general és la contraposició entre honradesa i riquesa. D'acord amb la ideologia de Pastor Aicart i als desenllaços feliços típics d'aquest gènere teatral, com creus que acabarà l'obra? Penses que Rosario preferirà la seguretat d'un marit benestant que sols valora els diners i allò material? Justifica la resposta segons el que has llegit en el fragment.

6. Unitat de BATXILLERAT

Text 7

Així, un repàs a la bibliografia –escassa, tot s'ha de dir- sobre la Renaixença valenciana evidencia que a la segona meitat del segle XX hi ha hagut investigadors que han dedicat més temps a fer càbales preguntant-se què hauria passat si Llorente no haguera exercit la seua influència i lideratge de la manera que ho féu, si no haguera imprés a la Renaixença un caràcter apolític i si la línia impulsada per Llobart fóra la que haguera acabat triomfant, posem per cas, que no a analitzar l'aportació concreta i positiva dels protagonistes d'aquell moviment lingüístic, literari i cultural que hagué de fer el seu llarg camí enmig de no poques dificultats polítiques i socials. Així, possiblement, la raó per la qual la nostra Renaixença és a dia de hui encara en bona part mal compresa rau en el fet que la major part dels pocs estudiosos que s'hi han acostat s'han ocupat a lamentar el que podria haver sigut i no fou, cosa que els ha impedit dedicar l'atenció necessària a obser-

var i analitzar els fets en el seu context històric. No s'han examinat, per exemple, quines eren les circumstàncies i les especificitats polítiques i socials de la ciutat de València a les darreries del segle XIX, ben diferents a les de Barcelona, ni si l'apoliticisme que Llorente i els seus coetanis pregonaven estava justificat o no. Si estava justificat, és clar, des dels paràmetres socials de la València de la fi del segle XIX, no des dels actuals. Potser, en determinats casos, s'han anteposat els desigs a la realitat, i no s'ha arribat a pensar si un moviment de caràcter polític i radical, que prescindira de les classes benestants, dels poderfàctics decimonònics – que fins i tot actuara en contra seu-, hauria tingut alguna possibilitat no només de triomfar, sinó únicament de sobreviure.

Rafael Roca, *Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana*, PUV, València, 2007

1. A partir del que has llegit en la primera part de l'obra i en l'opinió de Rafael Roca, quina creus que és l'aportació concreta i positiva d'aquesta Unitat didàctica i de l'opinió de Joan B. Pastor Aicart?
2. Llig l'assaig de Josep Martínez Sanchis, Joan B. Pastor Aicart. *Més enllà de la poesia*, i valora si aquest llibre respon a una aportació en la línia del que demana Rafael Roca en el segon paràgraf, d'acostar-se al moviment de la Renaixença sense prejudicis ni apriorismes.

Rafael Roca, autor de *Teodor Llorente, líder de la Renaixença*, PUV

Josep Martínez Sanchis, autor de *Pastor Aicart. Más enllà de la poesia*, PUV

6. Unitat de BATXILLERAT

Text 8

En realitat, Llorente s'hagué de partir la cara intel·lectualment parlant, és clar contra els atacs intolerants i continus de la premsa madrilenya envers els retrògrades i separatistes intents de recuperar l'ús literari del català. Però no sols contra periodistes i intel·lectuals madrilenys, també contra els seus col·legues valencians, enemics de l'aventura renaixencista i en sintonia, ells sí, amb el pensament de la classe

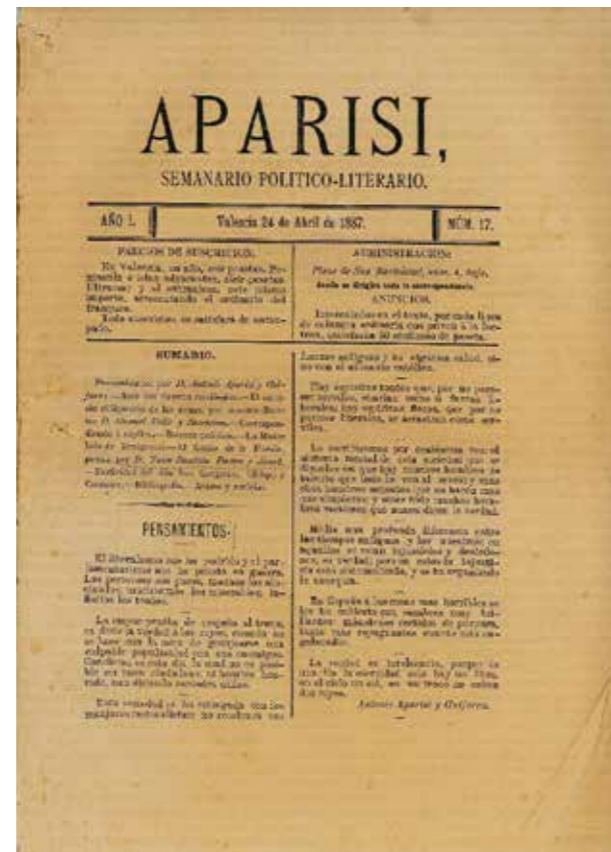
dirigent valenciana. Breu: la burgesia valenciana ja havia assumit com a classe el canvi lingüístic al castellà i, a més a més, se sentia plenament inserida dins Espanya i el projecte de la Restauració, una vegada passats els aldarulls revolucionaris.

Vicent Simbor, pròleg a *Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana*, PUV.

1. Escriu un text d'opinió on valores l'aportació de Teodor Llorente o de Pastor Aicart a la recuperació de la nostra llengua per a la literatura. Més tenint en compte el context social i cultural en què es movien en aquell temps.

Col·laboracions de Pastor Aicart a "El Alicantino"

Portada del periòdic "Aparisi", on Pastor col·laborava

